

Dnešek

ROČNÍK I.

V PRAZE 9. KVĚTNA 1946

ZA Kčs 3.50

Proč jsem v té straně...

BĚLEHRÁDEK - DUCHÁČEK -
FIRT - TRÁVNÍČEK

Jak snášeti bezpráví?

DR RICHARD GREGOR

O potížích současné tvorby dramatické M. PACHNEROVÁ

Loutky Jana Bati

ING. VL. ZACH

Co s rekreanty Heydrichova odkazu?

Debata o pravdě

FERDINAND PEROUTKA

Naše situace — Továrny opuštěné — Politika zesponu — K. D. Praha — Smíšená manželství — Administrace »Dneška« — Polemiky — Dopisy K. Čapkovi — »Dnešek« a komunisté — Otázka humoru

Výhradní zastoupení
Karel Reichert, Praha VII, 516.

NEZLOBÍ VÁS ZUBNÍ FILM?

Nezdá se vám, že vaše zuby — ačkoli si je denně čistíte — nejsou tak dokonale bílé a lesklé, jak by měly být? Lehoučký matný stín na jejich povrchu je mucinový povlak, čili tak zvaný zubní film. Jak se ho zbavíte? Velmi snadno. Můžete si přece nyní opatřit speciální zubní pastu, výtečný český výrobek

Bis-Acidentol

Odstraňuje zubní film a má znamenité účinky antiseptické. Jest nakyslé ovocné příchuti a bohaté pěny. Působí pocit čistoty a svěžesti v dutině ústní. Je vydatná a velmi úsporná. Užijte Bis-Acidentol, zubní pastu pro náročné.

Jarní básnická žeň

nakladatelství Fr. Borový:

Ivo Fleischmann: Sevřená oblaka	36 Kčs
František Halas: Torso naděje	90 .
Jindřich Heisler—Jindřich Štyrský: Na jeh- lách těchto dní	150 .
Josef Čapek: Básně z koncentračního tábora.	
	brož. 60 .
	váz. 85 .
Jaroslav Kolman Cassius: Koně v noci	40 .
Jaroslav Seifert: Světlem oděná	85 .

Žádejte u knihkupců nebo v nakladatelství
FR. BOROVI, PRAHA I, NÁRODNÍ 9

OBSAH DNEŠKA Č. 6: FERD. PEROUTKA: Diskuse o pravdě. — DR FRANTIŠEK KAFKA: Jak jsem viděl Francii. — DR JAR. DOČEKAL: Co chtějí komunisté. — MÍLA PACHNEROVÁ: Ještě stránka z Černé knihy. — Debaty mezi komunisty a nekomunisty. — Kdy budou klesat ceny? — Havlíček stále aktuální. — Lidé velcí a malí. — Pocit odpovědnosti. — Sociologie. — Země bez lidí. — Přízrak nivelisace. — Básně v prose. — Dávky z majetku. — O nový poměr Čechů a Slováků. — Dopis z komunistické strany.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

YDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

YCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Vaňouška. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 86.

Jak snášeti bezprávní?

ÚRO a závodní rady

Problém soudnictví závodních rad! Vynikající mužové veřejně činní v samých začátcích varovali důrazně před tím, aby pod heslem národní očisty nebyly vyřizovány osobní účty a soukromé nevraživosti. Veřejnost, znepokojená výstřelky těchto autonomních tribunálů, byla uchlácholena sdělením, že ÚRO vydala směrnice, jež poskytují záruky objektivnosti a nestrannosti a zakazují libovůli. Veřejnost chtěla, aby skutečně šlo o odstraňování zrádců, kolaborantů, lidí neschopných a asociálních, sloupů a představitelů dřívějšího režimu, odpůrců nového uspořádání hospodářského a společenského života. Veřejnost slyšela s uspokojením, že referenti ÚRO napomínají důtklivě členy čestných soudů, aby postupovali spravedlivě a přesně podle směrnic, že předseda ÚRO hřímá jim do duše, aby se nebáli přiznat omyl a napravit přehmaty a nesprávnosti, že zakazoval uplatňovat zejména otázky t. zv. prestiže. Náměstek předsedy vlády David zdůraznil hned v prvních dnech, že při čistkách nesmějí býti pronásledováni neviní a že falešní udavači budou stíháni s velkou přísností. Ministr průmyslu Laušman nařizoval, že mají být mužně odčiněny spáchané křivdy. Veřejnost přijala zejména s uklidněním autentický výklad neblaze pověstného pojmu »asociálnosti«, který v podání předsedy ÚRO byl zcela přijatelný: není rozhodující, jak kdo ublížil jednotlivci, nýbrž zda svými činy poškozoval celek, pracující třídu, národ, republiku.

Bylo napsáno nedávno, že největší obtíž boje za právo a pravdu v těchto dnech je tvrdošíjnost, s jakou jsou stále opakovány nepravdy stokrát vyvrácené. Nic naplat — nezbývá než hlásat pravdu po sto prvé. Taková organizace jako ÚRO nebo ROH nemohla přece myslet pod požadavkem sankcionování všech »revolučních opatření« jakékoli povahy generální legalisaci — ne jen absoluci — i přehmatů a nepravostí těch závodních rad, které se vzeprly všemu řádu a kázni, které nejen porušovaly nejhrubším způsobem základní práva státních občanů, vymoženosti dřívějších revolucí, nýbrž vyzývavě ignorovaly i samotné »zákony revoluční«, totiž směrnice ÚRO a jejího předsedy. Podle směrnic ÚRO patří do závodních rad jen ti nejschopnější a nejodpovědnější. Není třeba ani těch superlativů — stačili by schopní a odpovědní. Schopní musí mít aspoň tolik inteligence, aby pochopili smysl směrnic, které jsou zcela jasné a v závodech byly přesně dodržovány. Odpovědní pak musí bezpodmínečně zachovávat aspoň »revoluční zákony«. Přesto jich přes opětovné upozornění troufale nedbají.

Závodní rady v některých ústavách se proti svému vlastnímu poslání ochránce a obhájce zájmů zaměstnanectva vyvinuly v jakési instituce inkviziční, před nimiž se lidé třesou. I ti, kteří se v nejmenším neprovinili, ukazují nemůžnou ustrašenost. Není konečně divu, viděli, jak nekriticky se chovají někde ke všem výstřelkům závodních rad i vedoucí funkcionáři. Je nejvyšší čas, aby ve významných zestátněných podnicích došlo k jmenování řádných správních orgánů. Byl zde osudný bludný kruh. Některé národní správy přijímaly úplně pasivně všechna »rozhodnutí« závodních rad při provádění čistek, ač přece jejich neprominutelnou povinností bylo přesvědčit se, zda byly zachovány směrnice ÚRO aspoň po stránce formální.

Stanovisko správy podniku, že prohlášení závodní

rady musí být pro ni směrodatné, není už jen pohodlné, nýbrž v zájmu povinné nestrannosti a právní jistoty přímo nebezpečné. Tím spíše, když závodní rada je jednou ze sporných stran, jejíž členové sami často nemají tu řádnou legitimaci mluvit jménem zaměstnanectva, jakou dává jedině demokratická, tajná volba. Směrnice ÚRO mají ustanovení i pro takové případy. Podle článku člena presidia Fr. Jungmana (»Rudé právo« 4. 7. 45) náleží v případech sporných a nejasných konečné rozhodnutí zaměstnancům celého závodu na celozávodní schůzi.

Boj o právo

za takovýchto podmínek často boj »proti všem«, je těžký a nelze spoléhat na ničí pomoc. Nakonec odpadnou i ti, kteří se nebáli aspoň vydat svědectví pravdě.

Staré předpisy bývají dnes označovány za nepoužitelné v nových poměrech nebo přežilé. Nutno se přesvědčit, jak vážně se to míní s ustanoveními novými. Vedení ÚRO snad v dobré víře hájilo v celém rozsahu tu nezákonnou justici závodních rad. Posl. Zápotocký ve své řeči v parlamentě uznal, že spravedlnost je základem státu a nestranný a nezávislý soudce že je jejím vykonavatelem a nositelem: »To je základní a nezvratitelný zákon a pravda, o té se prostě u nás nediskutuje.« Nakonec však zase se zastával postupu závodních rad ve věci »národní očisty« a s důrazem opakoval všechny ty znamenité směrnice, kterým třeba vzdáti zaslouženou chválu. Jenže ty předpisy zůstaly v přechýlených případech bohužel pouze na papíře a mnohé závodní rady je porušovaly nejhrubším způsobem ve všech bodech. Byly-li instruovány, jak bylo v té řeči také zdůrazněno, tím hůře!

Mohu jen radit, aby ti, kterým bylo ukřivděno, neustupovali zlu a hájili své právo do krajnosti. Je to vysilující, často nechutný až odporný boj, v němž nutno být připraven opravdu na všechno, také třeba na falešné svědky, křivá udání, zastrašování všeho druhu. Každý to nevydrží — viděl jsem i lidi, kteří se zdáli z počátku srdnatí, couvnout nebo uhnout. Ti poškozují myšlenku boje o právo víc než ti, kteří se ho vůbec neodvážili. Jsou dávaní za příklad smířlivosti a ústupnosti tam, kde je žádána nemůžná kapitulace.

Některé z případů budtež pojaty do tohoto článku. Neslibuji si od toho víc než že snad zatrne svědomí několika citlivějších čtenářů. Ostatní to přelétnou zrakem lhostejným. Jim se nic neděje. Zbývá slabá útěcha — pro jednotlivce téměř bezcenná: s o u d b o u c n o s t i.

Je to řada »obrazů ze života« hospodářské inteligence po osvobozovací válce a to žádných sloupů reakce, nýbrž slušných, čestných a schopných mužů, někde i členů socialistických stran, kteří měli podle slov z autoritativní strany mít v obnoveném státě pocit práva a bezpečnosti. Jak zde už bylo napsáno, »byly a jsou skvělé závodní rady, ale jinde byl ze závodní rady vytvořen tribunál, o němž se těžko hovoří a ještě hůře píše, kde se s posměškem ukazovala moc, kde se zapíralo, lhalo, překrucovalo záměrně a nestoudně, kde nejvíc křičeli ti, kteří kdyby měli v tele stud, byli by zticha, kde okolnost, že se mají zkoumat pouze případy z doby 1938 až 1945, nevadila závodní radě, ačkoli byla výslovně na ni upozorněna«. Členové těch řádných a spravedlivých závodních rad vyjadřují se často o některých případech z jiných podniků, o nichž slyší, že je to hanba a že by něco podobného u nich nebylo možno. Slysíme-li tedy opětně i při oficiálních projevech, že předmetem persekuce nebyli odborníci, nýbrž že to byli jen kolaboranti a že proto revolučním závodním radám přísluší dík za očistu, kterou

v závodech provedly, nezbyvá než zase domněnka, že tu jde o nedostatečné nebo neúplné informace. A kdyby těch nespravedlivě postižených bylo opravdu jen několik procent celkového počtu, nutno si uvědomit, že jsou to úhrnem desetitisíce řádných a pro hospodářskou obnovu potřebných lidí a že způsob boje závodních rad proti nim vymyká se každé kritice.

Odborníci a závodní rady

Osvědčení odborníci často byli opravdu házení přes palubu bez ohledu na příkaz předsedy ÚRO v jeho známé řeči z 13. 7. 45, bez ohledu na opětné výzvy členů vlády, aby všichni odborníci byli zachováni na místech, kde jsou zapracováni, bez ohledu na pobídku presidenta republiky, aby každý pracoval za tři. Máme těch odborníků tolik, že jimi můžeme plýtvat? Přímou sabotáží všech uvedených příkazů z nejpovolnějších míst snažili se členové některých závodních rad, lidé celkem nevýznamní, nezpůsobilí odborně posoudit práci specialistů, odstranit takové odborníky, muže v nejlepší kondici tělesné i duševní, za každou cenu. A kde jim to selhalo v cestě té »očisty«, kde se jejich »nález« objevil jako skutečností vyvrácený, nesmyslný a absurdní, nestáli ve snaze, aby člověka, který proti nim uhájl své právo, dostali z podniku aspoň »suchou cestou« t. zv. normálního, ovšem v daném případě předčasného pensionování. V naší republice stojí zaměstnanec pod ochranou zákona, je k tomu třeba předchozího souhlasu úřadu ochrany práce. Že tento souhlas nebyl vyžádán, to nijak nevadí revoluční závodní radě. Nátlakem způsobí, že osvědčený, pro ústav potřebný odborník po třicetileté činnosti je z dne na den vyzván, aby »předal agendu«, neboť »je v pensii«. Bylo lze dokonce vyrozumět, že pokus úřadovat dál — neboť služební poměr trvá a bude trvat ještě půl roku po udělení úředního souhlasu — setká se s nějakou formou násilí. Nutno tedy vést zbytečný proces, ač zákon — revoluční zákon — je jasný.

A soudy ?

Četli jsme i málo vlídné poznámky o těch, kteří byli nuceni dovolat se pomoci řádných soudů. Směrnice ÚRO mají dobrou, prozřetelnou zásadu:

»Krajské odborové rady, jejich funkcionáři i funkcionáři okresních odborových rad nesmějí nečinně přihlížet ke konfliktům, které s očistné akce na závodech vznikají, musí do nich zasahovat, usměrňovat je, dbát toho, aby byly rychle a definitivně odklizeny. Otázka očisty nesmí trčet stále jako otevřený bolák nad tím kterým závodem a být stále příčinou rozporů a zneklidnění, musí být tak nebo onak skoncována a rozhodnuta.«

V článku funkcionáře ÚRO Jos. Maška (Práce 7. 11. 45) o rozhodcích soudech KRO se konstatuje, že obvykle teprve zde je dána možnost obhajoby též druhé straně a že závodní rada mnohdy nechce uznat nález rozhodčího soudu KRO a pokouší se kritisovat činnost těchto soudů, jako by nadržovaly stěžovatelům. Zdůrazňuje se, že výroky rozhodčích soudů KRO jsou pro závodní rady směrodatné, že se musí podle nich řídit a že rozhodně nemohou závodní rady v rámci celého revolučního odborového hnutí vystupovat jako autonomní zřízení, do jehož kompetence nemá již nikdo právo se vměšovat. A praxe? Jedna závodní rada veřejně ve svém časopise demonstrovala proti »vměšování se« nejen KRO, ale i samého ministerstva financí. Není chyby, přehmatu a nesprávnosti, kterých by se právě tato závodní rada nebyla dopustila. Žádné řízení, žádní svědci, tajní udavači, žádná možnost obhajoby, všechno zmatečné a neplatné nejen podle právního řádu, ale i podle směrnic ÚRO. Členové t. zv. vyšetřující komise, vlastního to soudu, byli o d m í t

nuti pro předpojatost, u jednoho z nich dokázanou i v trestním řízení soudním. Pronášeli zcela originální názory, že každý personální referent už eo ipso byl asociální anebo že bez ohledu na konkrétní vinu na konec je rozhodno, zda se kdo »hodí do nových poměrů«. Na otázku »obviněného«, kdo o tom bude rozhodovat, řekli docela prostoduše, že — oni! Viděli ho po prvé v životě.

Postižený hned z počátku obrátil se na ÚRO, přenesl případ mnoha referentům, mezi nimi členu presidia, s ním celý materiál pro rozhodčí soud KRO, kde byl tehdy referent známý rozšafností a spravedlností. Předložil několik až sebezapíravých návrhů na smírné vyřízení, v nichž šetřil i toho »prestiže«, ale zdůraznil několikrát výslovně — vida přes vlídné přijetí na všech místech stále menší naději na vyřízení po dobrém pro zarputilou neústupnost členů závodní rady, posedlých pýchou z přečehování svého významu a moci — že nemůže za žádných okolností nechat uplynout subjektivní promlčecí lhůty podle zákona o ochraně cti.

Je rozhodně chybou, že podle malého retribučního dekretu není postaráno o takové kautely správnosti svědeckých výpovědí, jaké dává v řízení před trestními soudy trestní zákon na křivou přísahu. Vedle falešných svědectví bují — jako další prostředek — politické osočování. I ten nejspravedlivější člověk musí počítat s tím, že selže-li vše proti němu, nedá-li se u něho zkonstruovat ani ta »asociálnost« z drobných nepravdivých pomluv, umísťovaných patrně do doby před 10—15 lety, udělá se osvědčený pokus vylicít ho jako — fašistu! Víme o případu člověka, kterému závodní rada vydala písemné vysvědčení, že se po celou dobu okupace choval jako řádný Čech a člověk a že se »nezpronevěřil zásadám nám nejvyšším: národu, vlasti a formě demokratického zřízení«. Když byl později nucen obrátit se na soud, najednou ho táž závodní rada líčila jako přívržence politiky — Hodžovy a Beranovy! A ten muž celý život o politiku nezavadil, nebyl nikdy organizován v politické straně a k žádné neměl dál než k agrární.

Nebojte se!

Kdyby jen tím byla vyčerpána všechna zastavení křivých cest! Ale co říci tomu, když se pojednou dovíte, že na vás bylo učiněno křivé oznámení u — mimořádného lidového soudu! Zde ovšem už pardonování pachatelů znamenalo by spoluvinu na zvláštnosti veřejného života. Křivé obvinění u tribunálu, který je povolán soudit výhradně nejtěžší, namnoze hrdelní zločiny, je samo zločinem podle par. 209 trestního zákona. Podávejte trestní oznámení na falešné svědky! Kdyby se všichni nespravedlivě napadení hájili proti útokům na svou čest, ztratili by denuncianti trochu své kuráže.

Bývalý zaměstnanec obvinil kohosi, že zavinil smrt jeho staré matky, způsobiv jeho posláni do dolů. Pak se ukázalo v úředním řízení, že žalobce v dolech vůbec nebyl, že matka zemřela marasmem a že to byl notorický povaleč, který »celou válku šmelinařil a poslal živobytí do Německa«. Postižený se obrátil na soudce se žádostí o sepsání žaloby na utržení na cti. Ten mu však radil, aby toho nechal, že »stále ještě není revoluce ukončena«. Od té doby už ovšem uplynulo hodně vody a dnes jsme přece už jen dál. V celku jsme se shodli už na tom, jak bylo i v tisku několikrát konstatováno, že období revoluční minulo a že nastala doba konstruktivní práce a »tradiční úcty k platným zákonům«. Využijte jejich ochrany, kdo jste se stali předmětem zákeřných útoků! Je to vaší povinností. Svobodní občané demokratické republiky, nebuďte už tak bázlivi, nešetřte zejména falešných denunciantů a křivých svědků! Je to nejhorší hlíza našeho života, dědictví odporného udavačství, které u nás soustavně podporovali okupanti. Vizte, kolik je mezi nimi těch, co udávali už za Němců!

Případy

Uvedme ukázky »revoluční justice«. Známy průmyslník, self-made-man, vypuzený z vlastního podniku, píše:

»Svůj závod jsem si založil před téměř 40 lety z ušetřených prostředků továrního inženýra a je v něm řada zaměstnanců s diplomy za 25letou trvalou práci... To, že mám za sebou věznic v r. 1938, Pankrác a Malou pevnost v Terezíně v r. 1941, nepadá vůbec na váhu, ačkoli jsem trpěl za svou činnost v Sokole... Mám celý stoh spisů a jsem již unaven opakováním i bojem s nepravdou. Všude uznávají, že se mi stala křivda, ale žádný nerozhodne, jak by spravedlnost kázala a doporučují čekat, čekat...«

Úřednice 46letá, vypuzená z podniku proti vůli a přes odpor zaměstnavatele po 17leté bezvadné práci, líčí své marné pokusy získat v tomto věku nové místo. Hrozí se doby, kdy se vyčerpají její skrovné úspory, dnes ostatně vázané:

»Kam se vlastně obrátím o pomoc pak? Ci zůstane zde jen plyn, který řeší takové situace spolehlivě? Pozbyla jsem zcela poslední víru ve spravedlnost, která nás mnohého držela při životě za okupace. Je hnusné, odporné a trpké, když člověk, který se provinil jen tím, že konal řádně své povinnosti, choval se vždy poctivě a čestně, je souzen pro nic a to od těch, kteří by vlastně sami měli odpovídat za své činy!... Nikdy ani ve snu mne stejně jako tisíce jiných nenapadlo, že by dobří Češi mohli být po válce beztrápně vystaveni zlovůli jiných Čechů jen proto, že jsou jim nepohodlní nebo že mají lepší charakter a čistý štít nebo že jim prostě závidí. Kdykoli o tom přemyslím, musím se otrástit tím pomýšlením, tím hrůzným faktem, že právě to nejodpornější, to násilí se vši lži, jež bylo tak vlastní Němcům, našlo u nás tolik úrodné půdy.«

Z líčení přednosti významného podniku státního, specialisty se zvláštní kvalifikací, několik vět:

»Na základě lživého udání celé řady mstivých denunciantů a ustrašených falešných svědků byl jsem obviněn, ač celá moje působnost za okupace na tak exponovaném místě nebyla než ustavičným úporným bojem proti okupantům, spojeným se záměrným nedbáním jejich rozkazů, hraničícím až se sabotáží. Ne bez příčiny byl jsem třikrát udán a od Němců vyšetřován... Vyšetřovací komise nic nevyšetřovala, ani mne nevyšlechla, ale byl jsem ihned na základě těchto podlých lží suspendován a čekám od května minulého roku do dneška na spravedlnost... Do soukromé služby nemohu, protože do vyřízení nedostanu osvědčení spolehlivosti. A vyřízení nemohu prosadit. Každý se bojí pravdy.«

Jeden z těch domnělých spekulantů s nezaměstnaností končí svůj dopis:

»Mám tedy po čtyřměsíčním nervovém napětí konečně osvědčení národní spolehlivosti, nemám však zaměstnání. Na úradě práce se hlásím každou chvíli, píši oferty, vše však marně. Jsem 56 let starý a to bude vše. Na pensi jsem ještě mlád, není mi 60. Z malého vázaného vkladu mi nesmí být nic vyplaceno, neboť jsem dosud práce schopný. Ať mi tedy někdo poradí, co mám dělat (nejlépe snad vzít revolver).«

Zřídít novou instituci?

S kým mluvíte, každý ví něco takového. Slyšíte o tom, kam přijdete, v úradě, ve společnosti, v obchodech, ve vozzech pouliční dráhy. A úsudek je jednotný o těch přematech, nespravedlnostech a mám-li užít toho zneužívaného slova, opravdových asociálnostech nejhoršího druhu — úsudek odsuzující. Dnes tedy není pochyby, jaký výsledek by měla na př. anketa tvořícího se ústavu pro zkoumání veřejného mínění. Ale generace pamětníků odejde, zbudou jen tištěné prameny. Už dnes umírají mnozí z těch postižených, kteří se nemohou bránit, hodí-li po nich někdo i v hrobě slovem »kolaborant«, když slovo »asociál« se už přestěhovalo do sloupců humoristických listů.

Konstatuji proto znova, že žádné kolaboranty závodní rady nesoudily a soudit nemohly. To je výhradně kom-

petence veřejných tribunálů podle retribučních dekretů, resp. směrnic ministerstva vnitra a ministr Nosek výslovně upozornil, že nové skutkové podstaty nad to a mimo to nesmějí být vymyšleny. Proto je také nepochopitelné, že se vždy znova mluví a píše o »národní čistě« v závodech. Ve skutečnosti šlo výhradně o pronásledování lidí pro t, zv. asociálnost, při čemž jistě bylo celkem málo případů, na které by bylo lze aplikovat zmíněný výklad předsedy ÚRO. Většinou to byly neuvěřitelné malichernosti a to nejen z dob okupace, ale z doby před 10—15 i více lety.

Zdvímám zapadlý a zapomenutý návrh neznámého dopisovatele Svobodných novin (28. 9. 1945), a by každý postižený zaslal svůj případ krátce a objektivně vypsáný nějaké instituci, která by získaný materiál statisticky roztříдила, při čemž by bylo pro veřejnost nepřijemným překvapením, kolik případů nesprávného a nespravedlivého postupu závodních rad zbytečně vyřadilo z práce osvědčené zaměstnance právě v době, kdy bylo všech k práci nejdůležitější:

»Ukázalo by se, kolik případů osobní msty, křivdy a nespravedlivého nařčení inteligence zůstalo neodčiněno, protože inteligence ve své tiché a nevybojné práci nepřivýkla metodám ostrých loktů a hlučných slov, takže na konec ani sama sebe nedovede obhájit. Svou pasivitou vzbuzuje podezření, že nařčení nebylo bezdůvodné.«

Teď se jedná jen o to, kde se najde instituce, která by chtěla ten materiál shromáždit. V té příčině by mohl snad někdo povolanější dát podnět nebo návrh. Ale až bude ten materiál, byť neúplný (celý se nepodaří nikdy shromáždit — mnozí jsou už omrzeli, vyčerpáni, zhnuseni), bude o něm jako o málokterém platit slovo Goethovo: »Jen sáhněte v to lidské živobytí dravé — a kde co chopíte, to vše je zajímavé.« Historikové, sociologové, psychologové, zabývejte se tímto fenoménem! Máte tu nepřeborný pramen k studiu duše davu i davové psychosy a sugesce, ke zkoumání národního charakteru i jeho defektů, k sledování, jak, proč a čím se mění povaha individua v kolektivním zapojení do nepoznatelná, k pátrání, jak podléhá povaha národa příslovečně holubičí pod několikaletým neustávajícím tlakem a nejhroznějšími případy proměny, kterou by ještě generace našich otců nebyla pokládala za vůbec možnou, ke zjištění, co jednu nacismu zůstalo dosud v organismu národa.

Naše pojednání nesměruje proti nové instituci závodních rad, která ostatně není než důsledným vybudováním dřívějších závodních výborů, jež nebyly vybaveny dostatečnou pravomocí. Iniciativní a kontrolní činnost závodních rad ustupuje podle mého názoru do pozadí v podnikcích znárodněných, kde i správa sama dnes slouží vybudování a upevnění nového řádu. Tím víc padá na váhu jejich hlavní a prvotní úkol, být obhájcem a podporovatelem zájmů zaměstnanců v závodě.

Dr Richard Gregor

poznámky

Co s rekreanty Heydrichova odkazu?

Několik týdnů po revoluci byl vznesen dotaz, jak to je vlastně s rekreanty Heydrichova odkazu, kteří, získavše si zásluhy svou výjimečnou prací pro říšský válečný průmysl, směli se díky této šlechetné činnosti zotavovat ze své výjimečné a dobrovolné zvýšené práce v československých lázních. Dále byl vznesen dotaz, jak bude naloženo s kolaboranty, kteří za deci kořalky nebo za deset vlast pracovali do úpadu ve dne v noci, v pátek, ve svátek, nenechavše stroje vychladnout. Jenom už tak namátkou byli k těmto lidem přiloženi do jednoho koše ti, kdož ze svého titulu zaměstnance, pracujícího v podniku pro vedení války

důležitým vyhazovali starce a těhotné ženy z přečpaných autobusů nebo z tramvají. Neboť toto všechno byla docela zjevná kolaborace, ne pouhé selhání, pouhá nestatečnost, nýbrž zrada, provinění o to závažnější, že toto počínání bylo zcela dobrovolné a přinášející říší výhody zřetelné a bezprostřední. Je mnoho počestných dělníků, mistrů, úředníků a továrních ředitelů, kteří by mohli dlouho a podrobně vypravovat, jak a kým byli nuceni tuto práci navíc přidělovat a organisovat, mnoho je takových, kteří byli právě z tohoto důvodu po revoluci vyhozeni ze svých míst nebo uvřzeni do cely. Mohli by vypravovat o tom, jak se v jedné velké pražské továrně střídal otec se synem po dvanácti hodinách u stroje, aby jim nikdo práci nevezal, a to tak dlouho, až otec prostě padl k patě stroje mrtev. Velmi mnozí by mohli vypravovat o tom, jak se v jejich továrně nenašel ani jeden dělník, který by byl ochoten zradit české jméno na lázeňské kolonádě, a jak musilo zděšené ředitelství samo vybírat oběti. Ale mnozí by také vypravovali o krvavých divokých rvačkách, které byly sváděny, aby byla proklestěna cesta k této hanebnosti.

Těchto rekreačních, koňalkových, vlastových a autobusových kolaborantů byla ovšem mizivá menšina. Ale právě proto nese každý počestný dělník nebo úředník velmi těžce, že pokud jde o provinilce tohoto druhu, ať z dílen, ať s podřadnějších kancelářských židlí, nebylo dosud učiněno pranic, až na usnesení nějaké pojišťovny, s jejímiž zaměstnanci, zúčastněnými se Heydrichovy zotavovací akce, bude zavedeno šetření podle dekretu o národním ctí. Co s těmi ostatními? Sotva by bylo rozumné trestat je příliš přísně, neboť člověk, který žil po celý život těžce, nedomyšlil nad onou náhlou možností, čeho se vlastně dopouští. Nedomyšlil — ale ministr nebo ředitel také nedomyšlil, ba přetásto byl k své kolaboraci nucen daleko naléhavěji, než byl nucen kreant Heydrichovy akce, pracující na místě zcela podřadném, k své cestě do lázní. Námitka, že takový ředitel to mohl vědět líp, jistě neobstojí, přiznáváme-li týmž dechem vysokou politickou a mravní vyspělost produkční složce našeho národa. Mnoho z lidí, jimž bylo v horkých porevolučních dnech vpáleno znamení kolaborace se zločinci hlouběji než zasluhovali, ponese v celém svém dalším životě jistě těžce pocit, že neprávem bylo s nimi naloženo přísněji než s mnoha jinými, jejichž nestatečnost nebo dokonce zrada byla mnohem povážlivější a o níž se dosud vůbec nejednalo, loni snad proto, že ve věznicích bylo už málo volných míst, aby mohly pozřít tak velký další přírůstek, letos pak proto, že máme před volbami.

Brzo vyprší malý dekret a potom už bude pozdě a zbytečno mluvit o této trapnosti, která by mohla vzbudit dojem, že se i ve věci tak závažné, jako je národní čest a spravedlnost, vytvářejí třídní rozdíly. Počestní dělníci hledí jistě sami s největší nelibostí na spolupracovníky, o jejichž rekreační minulosti vědí a kteří dnes patrně neslynou tak vysokou pracovní morálkou jako tenkrát, ba z nichž jsou někteří členy závodních rad nebo jejich předsedy, ne-li v postavení ještě odpovědnějším. Snad by se měla aspoň jména těchto kolaborantů, která, doufáme, nebyla zatím zveřejněna někde ve stoupě, oznámit v každém podniku na veřejném shromáždění dělnictva, zároveň s výtkou a výstrahou a ovšem se zbařením jakéhokoliv výsadního postavení. Byl by to trest jistě nejmírnější, naplněný mnohem větším ohledem než právem. Ale pouhé urputné mlčení se zdá přece jen ohledem přílišným. Není jistě zlomyslným šfouralstvím, nýbrž národní povinností, žádat přímé a poctivé muže o přímé a poctivé slovo v této věci.

Naše situace

Střízlivý odhad nejbližší budoucnosti říká, že přijdou velké starosti. Nejvíce pomůže vidět věci, jak jsou. Mnohé z nejzákladnějších otázek jsou rozvinuty, daleko však ne vyřešeny. Pohrančí a v nich závody A, B, C. úprava distribuce, aby přispěla k snížení cen, pozemková reforma, znárodnění průmyslu, bank a pojišťoven, zvýšení pracovní morálky, státní rozpočet, poměr Čechů a Slováků, získání sil a strojů pro zemědělství, nová ústava, nová administrativa, snížení osobních nákladů ve státním rozpočtu i v průmyslu, podmínky pro dobrý vývoz, snížení neproduktivních výdajů ve výrobě atd.

Válkou zohudnul celý svět a my jsme zchudli s ním a v něm; prozatím si tuto chudobu plně neuvědomujeme; jen dobrý hospodář by mohl aspoň přibližně říci, zda a pokud prozatím žijeme z podstaty a pokud na účet budoucnosti. Chudoba bude nějaký čas naším účelem, který musíme přijmout;

můžeme jen zkrátit čas této chudoby. Tento stav budou velmi mnozí cítit velmi nepříjemně, jako krivdu, trpce, a je to přirozené.

Očekávání míru bylo spojeno se slastnou představou porážky nacismu, ale i s tichou představou jakéhos takéhos blahobytu, který bude důsledkem sociální spravedlnosti. Podmínky a základy sociální spravedlnosti jsou dány. Jsou široké a pevné. Jde o to těchto podmínek dobře užít. Pak ta doba chudoby a odříkání může být značně zkrácena a může přijít rychle doba klidu, práce, spokojenosti a blahobytu. A to blahobytu nejen pro některé, ale pro všechny. Cesta k tomu je v podrobnostech kostrbatá, kamenitá, obtížná, ale vcelku prostá; rady jsou až čítankově jasné a jednoduché: práce, vytrvalost, smysl pro kázeň a jiné občanské ctnosti. Potud mají někteří lidé pravdu, když říkali, že si to představovali jinak: představovali si, že to krásné, co přijde, přijde rychle a samočinně. Přichází to však nejasně, často zakryto drobnostmi; rozhodně však to krásné nepřijde samočinně. Musí být placeno. Proti: má dáti musí být: dáti. I zde platí jakýsi zákon zachování energie, i zde nelze udělat nějaký samohyb, který by šel sám od sebe, který by dával energii z ničeho. I v životě republiky platí, že budeme mít jen to, co si sami vybudujeme. Bude potřeba práce a také — spolupráce. Různé potřeby a bolesti, nutnosti a potřebnosti budou doléhat na nás na všechny, bez rozdílu politické legitimace; čím lépe bude tato spolupráce klapat, tím budeme dříve hotovi aspoň s nejnmutnější prací.

V. G.

Továrny opuštěné

Továrny dnes potřebují radostně zaujatých pracovníků. Protože však pracovních míst je více, než lidí, kteří chtějí pracovat, nemohou se továrny dočkat. A tak se snaží zaměstnance získat, ať už odkukolí — je to jejich životní zájem. Protože lidé jdou za svým lepším, vybírají si co nejlépejší zaměstnání a odcházejí z jedné továrny do druhé. Dochází k obecnému zvýšení fluktuace zaměstnanců.

Pro nezastaveného pozorovatele není to něčím nežádoucím. Zaměstnanec zlepši své postavení, pracuje dál, není tedy příčinou k zármutku. Podrobnější rozbor však ukazuje, že zapracování nového zaměstnance je zpravidla věci velmi nákladnou. Nový zaměstnanec musí získat mnoho zkušeností a znalostí, než přestane dělat chyby a vyspěje k dobrému výkonu. U seriové výroby, kde novému pracovníku je svěřen provádění třeba jen jediný úkon, může mít jeho vadné provedení za následek zmaření celé dosavadní práce na výrobku, včetně potřebných surovin. A protože nový pracovník dělá z počátku mnoho chyb, je škoda značná. Také počet úkonů na jednom pracovním místě je třeba často přizpůsobovat nezpracovanému zaměstnanci, jde-li o výrobu na běžícím pásu. K tomu přistupuje vyšší režie, která připadá na nevykonaného začátečníka, jenž vědycky znamená menší využití výrobních zařízení. Tak v elektrotechnické výrobě docházíme bližším rozbohem na příklad k částce 10.000 až 30.000 Kčs na zapracování jediného nového zaměstnance. Uvědomíme-li si, kolik zaměstnanců dnes přechází z továrny do továrny přes jistá opatření se stran úřadů, vynikne velikost ztrát. Uvažme jen, že měsíční fluktuace zaměstnanců činí dnes nezdídka 5 procent celého osazenstva v továrně, 60 procent lidí by se tedy v továrně vyměnilo za rok, kdyby tento stav trval.

Nutno říci, že pouhý zákaz odchodu z pracovního působení do působení jiného nemůže přivodit plnou nápravu. Pracovní morálka může se v takových případech projevit vyslovenou nechtí k práci u zaměstnance, který je k ní násilně přidržován. Je samozřejmé, že se tím pracovní morálka zbyvajících průměrných zaměstnanců nikterak nelepší. I oni začínají hledět na své zaměstnání jako na práci přechodnou.

Třebaže se v poslední době ukazuje mnoho náznaků správného chápání situace na mnoha stranách, přáli bychom si mnohem rychlejší pokrok na cestě k nápravě. Můžeme jmenovat ty způsoby, které už byly nastoupeny, ale v kterých se důsledně nepokračuje:

1. Získání (nestačí donucení) těch, kteří by ve výrobě pracovat mohli, ale ještě nepracují.
2. účelný výběr, přemístění nebo vymezení počtu podniků a předmětů podnikání,
3. v podnicích výběr nebo omezení na výrobu nejdůležitější,
4. větší využití zaměstnanců ve výrobě (zlepšení výkonosti).

Všechny tyto cesty jsou schůdné. Je však třeba je jít.

Zestárnili jsme velkou část průmyslu. Je to nesporně přechod k vyšší formě průmyslového podnikání, protože průmysl tak může lépe sloužit celku. Teď je nutno tomuto průmyslu rychle pomoci k úspěchu. Je třeba dobře rozeznávat, dobře uvažovat, dobře plánovat a dobře uskutečňovat, ale to všechno rychle — rychleji než dosud. Každá ztracená hodina znamená strátu národního jmění.

Jiří Horák

politika

Proč jsem v té straně...

Požádali jsme významné členy všech čtyř našich politických stran, aby před volbami napsali do »Dneška« své politické kredo. Cílem jest, aby voliči mohli porovnávat a vybrat si. Aby se žádná strana neurazila, seřadili jsme články v abecedním pořádku podle jmen autorů.

Proč jsem sociálním demokratem

Mám-li se zpovídat, musím začít od toho, proč jsem vlastně vůbec vstupoval do politické strany, když jsem předtím v žádné nebyl přesto, že jsem nebyl politického života republiky tak docela vzdálen. Do strany jsem se přihlásil proto, že jsem po našem osvobození a po tom, co jsem prožil a promyslel za šest let nesvobody, považoval za povinnost, aby každý tvořivý inteligent přiložil ruku k dílu na budování nové republiky a nového státního řádu, a že za tím účelem zreviduje třeba svou starou nechuf k politice stran, zvláště když i ony jsou ochotny zrevidovat upřímně svůj vztah k státní politice a chtějí se stát stranami pro republiku a ne pro strany samé.

Stranu sociální demokracie jsem pak zvolil proto, že jsem nejen přesvědčený socialista, ale zároveň neméně přesvědčený demokrat.

Socialismem rozumím politickou pracovní theorii, že největší stupeň osobního štěstí a blahobytu zaručuje pospolitý život, správně organisovaný. Demokracii pak rozumím ten způsob vlády, v němž se buduje společenský řád svobodnou výměnou názorů a dohodou všech občanů za jejich vlastní odpovědnosti. V sociální demokracii, zdá se mi, je rovnováha mezi programem socialismu a methodou demokracie uskutečněna nejspravedlivěji ze všech stran, mezi nimiž jsem si mohl vybírat. Nejspravedlivěji, to znamená tak, že požadavky socialisace nejdou za možnosti lidské přirozenosti, respektují v člověku bytost svobodnou a po svobodě toužící, a jejich uskutečňování se děje tak, aby se věci nelámaly přes koleno; a tak, že požadavky neomezené svobody nejdou za správnou mez, kde svoboda bez vhodného vztahu k disciplině pozbývá své konstruktivnosti a stává se nežádoucí překážkou tvoření pro celek.

V hořejší definici socialismu je řeč o »správně organisovaném« pospolitém životě. Správně, to znamená na základě především vědeckých poznatků, v souhlase se soudobým stavem věd a se snahou využití vědeckých objevů rychle a v plném rozsahu pro všechny. V tom smyslu také chápu pojem vědeckého socialismu. Domnívám se, že věda vůbec poskytuje nejjistější způsob poznání, nejvyšší možnou záruku, že poznání bude v souhlase se skutečností. Při tom však nelze opírat vědecký socialismus jen o vědy přírodní, jak tomu bylo v době, kdy toto slovo bylo prvně vysloveno, nýbrž dnes nezbytně už také o psychologii, zvláště o psychologii sociální, o sociologii, o historii pojatou jako vědu o kulturním vývoji, zkrátka také o vědy duchové. Dnes už není možné pokládat sociologii za »sociální fyziku«, a duchovědné oblasti je třeba respektovat jakožto stejně platné inspirátorky socialismu v mozgovém trustu věd. Opírá-li se vědecký socialismus

o vědu, neztrácí úctu k těm, kdož opírají své socialistické přesvědčení o jiné zdroje, třeba o náboženství; ale pokládá vědu za bezpečnější páteř socialistické ideové soustavy a za účinnější hnací pružinu sociálního pokroku. Neztrácí však se zřetele, že heslo »nečiň druhému, co nechceš, aby druhý činil tobě« je podepřeno nejen křesťanstvím, ale i vědou jako samozřejmé a takřka již vědecky ověřené pravidlo slušného obcování mezi lidmi dobré vůle, ať si říkají křesťané nebo ne. K sociální demokracii jsem se přiklonil také proto, že je ochotna připustit vývoj v pojetí a programu vědeckého socialismu, že tento vývoj vítá a že je vnitřně dost svobodná i silná, aby dbala více o poctivost socialistické praxe než by lpěla dogmaticky na tom, aby měli všichni uniformně jediný východisko socialismu.

Svobodomyšlnost a snášelivost při pevném pracovním programu je mi v sociální demokracii zárukou, že tam najdu smysl pro politiku nadstranickou, a stará republikánská tradice sociální demokracie, jež byla pilířem státu v celém údobí první republiky, tuto záruku ještě zvyšuje. Tvořivý vzdělanec by se mohl těžko smířit se stranou, která by nestavěla stát a národ nad své vlastní zájmy nejen ve slovech, ale hlavně ve skutcích. Toto nadstranictví je zde kromě toho opřeno o to, že sociální demokracie sdružuje skutečně pracující lidi, a stát je především práce. Také pokrok je práce, a blahobyt nelze zvyšovat jinak než prací ducha a paže. V sociální demokracii mám největší stupeň pravděpodobnosti, že budu pohromadě skutečně s pracujícími; že tam nenajdu pseudosocialistů, kteří jsou socialisty jen podle jména, ze státní módy, z vypočítavosti nebo proto, že by bez socialistického přídomku dnes těžko obstáli; a že se tam nesetkám s příživníky socialismu z řad nedemokratů, a vůbec s lidmi z mizejícího světa kapitalistického liberalismu.

Na sociální demokracii jsem si vždy cenil její kladný vztah k vyšší kultuře, zejména k vědě. Pod jejími záporami usilovalo české dělnictvo o druhou českou universitu za Rakouska, pod její vlajkou vznikla Dělnická akademie jako důležitý orgán pro socialisaci vyšší kultury, v jejich řadách krácel T. G. Masaryk jako čelný reprezentant české vědy, když dělnictvo bojovalo o svá politická práva. Kulturní pracovníci nalézají v sociální demokracii klidné, rozvahou a rozumem prolnuté prostředí, ducha již zažitého a samozřejmého realismu, jenž brání řešit politické věci patheticky, dramaticky nebo operetně, a jenž dává vysokou míru naděje, že se jednou člověk nebude musit stydět za výstřelky politického siláctví své strany. Za příznak vyšší kultury, již vypěstovaný v sociální demokracii dávným živým stykem s vědou a vědecky živěným realismem, jest bráti i její neodgmaticnost. Konečně mělo na mě rozhodování pro vstup do ní vliv i to, že jednota pracovníků rukou a ducha je tam na nejlepší cestě, aby ztratila poslední zbytky své prázdné heslovitosti přesto, že nábořem inteligence nemůže získat mnohostně nějak podstatně strana, jejíž těleso se organisacně zakládá především na početně silném dělnictvu, řemeslnictvu a zemědělstvu. Snaha strany pěstovat nejen číselnou sílu masy, ale pozvat k účasti na politickém díle také početně slabší odborníky a nepokládat je již za zbytečné »pány«, nýbrž za element nezbytný v organisaci a koordinaci socialisační práce, je další položkou k dobru, když se má inteligent politicky zavázat, při tom zůstat poctivým socialistou a neztratit nic ze svobody myšlení pro tlak předepsaného uniformního názoru na svět.

Zvolil jsem tedy stranu sociálně demokratickou proto, že se její program i skutky kryjí ze všech stran nejvíce s tím, jak bych si přál žít a se uplatnit podle svých osobních zásad. Rozhodování nebylo lehké, protože bylo otázkou především svědomí, a tedy složitou otázkou mravní. To pokládám za hlavní bod tohoto svého vyznání.

Dr. Jan Bělehrádek

Proč jsem lidovcem

Dostojevskij jednou napsal, že se k pravdě lze i prolihat. Není myšlenky, která by mohla být straně lidové více cizí než tento úsudek, že účel světí prostředek. Jako se nelze k pravdě prolihat, tak nelze k lepšímu stupni demokracie dospět diktaturou (třeba by to byla diktatura třídy dosud v buržoasní a liberalistické demokracii nejvíce opomíjené) a podobně nelze dospět k lepšímu a mravnějšímu člověku jen přes syté žaludek.

Na rozdíl od tří stran socialistických, které v kolektivizaci výrobních prostředků a výrobnosti vůbec vidí vrcholný cíl lidského úsilí, strana lidová, jediná strana nesocialistická v republice, se nemůže uspokojit jen touto snahou o hospodářské a sociální zlepšení lidského údělu. Jako strana sociálních reforem, při nichž jí ovšem není vodítkem dílo německého filosofa z poloviny minulého století, strana lidová radostně a s pochopením pracuje s ostatními třemi stranami socialistickými na všech těch hospodářských a sociálních reformách, o nichž může nabýt přesvědčení, že zvýší nikoli lesk omšelých socialistických teorií, nýbrž blaho člověka v dnešní době.

Leč strana lidová jako jediná strana v republice jde nad tyto nutně, z vývoje společnosti vyplývající a proto přirozené sociální a hospodářské reformy. Nevěřice, že duch je sublimací hmoty, nýbrž že duch a Stvořitelův řád je nad hmotou, nespokojujeme se jen úsilím o zlepšení hmotného blaha každého jednotlivce, nýbrž zároveň usilujeme o individuálně pojímané štěstí člověka.

Z dosavadního zmatku myslí a chaosu představ, z mravní zkaženosti válečné a poválečné se nedostaneme jen cestou národních pojištění, znárodněných továren a národních správcovství. Strana lidová, nepodceňující tyto reformy, (na nichž ostatně tak aktivně spolupracovala), jako dnes jediná strana opravdu duchovně revoluční, usiluje o něco víc, jde dál, daleko, nezměrně dál než hmotnými cíli omezené programy bloku socialistických stran: usiluje o vítězství ducha nad silou, o vítězství myšlenky nad pudy. Inteligence, nemá-li podle Juliana Bendy definitivně zradit, musí přestat pasivně se krmit v ochutnávárně myšlenkových soustav a liberalisticky paběrkovat zajímavé klady a interesantní záporny. Je třeba dnes zaujmout postoj militantní v tomto vpravdě dramatickém zápole o vítězství ducha. Boj proti hmotě a pudům trvá 2.000 let. Není ještě dobojován. To je podstata křesťanského programu politické strany lidové.

Předseda strany lidové Msgre dr. Jan Šrámekrazil v jednom ze svých londýnských poselství výrazná slova:

»Učení o nadřazenosti života věčného životu pozemskému, učení o lásce k bližnímu a o rovnosti i dítek Božích bylo zjeveno světu před dvěma tisíci lety. Tyto křesťanské pravdy jsou tedy staré; ale oč starší jest učení o síle, která je nadřazena právu, o násilí, které se ospravedlňuje úspěchem a o přírodním barbarství. A oč starší je despotismus, tyranství a autokracie! Diktátoři, kteří se proti nám dovolávali pokroku a revoluce, vedli lidstvo kamsi daleko k temnotám pohanství, do krvavých dob samovlád-ců a tyranů. Mládi a pokrok a světlo je na naší straně, nikoli na straně těch, kdo se ve snaze o vybojování posic opírají o nejnižší a nejstarší pud lidstva.«

Těž v ý l u č n á starost o hmotné zlepšení na úkor duše patří mezi ony staré pudy — nebo převedeme-li to do dnešního politického názvosloví: v ý l u č n á soustředění na demokracii hospodářskou na úkor demokracie politické.

Strana lidová má na jednom ze svých předvolebních plakátů heslo: »I chléb i svobodu!« Je to výraz naší víry, že nemůže být šťastným člověk nasycený, nemůže-li zároveň plnými doušky lokat vzduch plný, ničím a nikým neomezené svobody myšlení, náboženství a kritického projevu. (My s Masarykem věříme, že kritika je metodou demokracie.) Stejně však víme, že nemůže být šťastným

člověk, který by se, odřikávaje abstraktní formulky o svobodě, zalykal hladem.

K obhajobě svobody patří i úsilí strany lidové o zachování soukromé iniciativy a vlastnictví všude tam, kde není na škodu zájmu celku. Podobný požadavek u jiných stran vyplývá z předvolební taktiky, u strany lidové však přímo z podstaty jejího politického programu, z křesťanství. Ostatně i ze zcela praktického hlediska je nám jasno, že by nebylo dnes co zestátňovat, kdyby nebylo bývalo v českém národě tolik soukromé iniciativy.

Všude tam, kde majitel podniku není již činný jako podnikatel, tam, kde přestal jakýkoli osobní vztah mezi majitelem a podnikem, tam, kde jediným vztahem zůstal kus papíru, akcie, strana lidová se kladně postavila k otázce znárodnění našeho průmyslu.

Chce-li z toho kdo konstruovat, že svět jde doleva, může tak činit. Varujeme však, aby se při kulatosti světa nestalo, že by se vytrvalí choďci směrem doleva octli nakonec až za pomezím pravicové totality: to jest, aby se při kvapném pochodu za socialisaci všeho žití nezkolektivisovala — nebo jak říkávala dělnická strana národně socialistická Adolfa Hitlera — »nezglajchšaltovala« svoboda myšlení, kritiky a náboženského vyznání.

Jdou-li někteří doleva, jiní doprava, strana lidová, strana křesťanského zaměření neuznává toto jen horizontální rozcestí. Jde vpřed a hlavně v ý š a v ý š: nad hmotu staví ducha, nad sobectví křesťanské bratrství, nad vykořisťování všemocným jednotlivcem nebo všemocným státem masarykovsky zdůvodněnou demokracii, rovnost nesmrtelných duší, která vylučuje ponižování člověka člověkem.

Dr Ivo Ducháček

Proč jsem čs. nár. socialistou

Bude tomu patnáct let, kdy mne redakce Příto mnosti vyzvala k účasti na cyklu stranických konfesí. Psal jsem na thema, proč jsem čs. národním socialistou tehdy v roce 1931 po jedenáctileté, dnes po šestadvacetileté příslušnosti k téže politické straně. Mnoho se od roku 1931 změnilo.

Co asi z toho, co jsem tehdy uvedl jako důvody, ob stojí ještě dnes po letech tak velikých otřesů, jakými jsme prošli od roku 1933? Po letech zhroucení a vzkříšení myšlenky samostatného státu, v době revoluční přestavby vlastního a revolučního kvasu světového? Zjišťuji, že nemusím z důvodů, které mi před mnoha lety vtiskly moji stranickou legitimaci do ruky, odvolávat nič podstatného. Selhaly snad některé osoby. Co neselhalo, byla myšlenka československého národního socialismu. Naopak byla vývojem jen potvrzena. Neboť to, oč před padesáti lety při založení strany šlo, historické události a dnešní skutečnost jen posvětily.

Před půl stoletím byl zahájen boj o duši českého dělníka, vábenou heslem »Proletáři všech zemí, spojte se« do tábora austro-marxistů, kteří ať vědomě či nevědomě byli zase jen novou složkou germánského Drang nach Osten.

Před víc než čtvrtstoletím na prahu státní svobody vzplanul tento zápas znovu. Mnohým se zdálo, že národní osud bude zabezpečen lépe snem o světové permanentní revoluci. Myšlenka československého národního socialismu to byla, která dala našemu demokratickému socialismu směr a ovlivnila značnou část marxistického tábora, i když to nebylo nikdy veřejně přiznáno.

Dnes tato myšlenka slaví své triumfy, neboť bez jejích hesel, hesel vlastenectví, demokracie, slovanské vzájemnosti, tolikrát v minulosti kaceřovaných, by žádná z našich politických stran nemohla ani předstoupiti před československého voliče. Bude na něm, aby dobře rozeznával, kde jde o pouhou taktiku a kde šlo a půjde o otázku života či smrti.

Čas ještě natolik nepokročil, aby dny životní šedi setřely všechny hluboké dojmy a vjemy, jež zanechal ná-

rodně socialistický první máj tohoto roku. Snad bylo třeba právě toho prvního máje, aby si československý národní socialista znovu ověřil, jakou krystalizační látkou s živou soustředivou silou je československý národní socialismus. Všichni ti dělníci, veřejní i soukromí zaměstnanci, zemědělníci, zřizenci, střední podnikatelé, především pak mladí, kteří se ozdobili červenobílými karafiáty, považují československý národní socialismus za nejspokladnější cestu k dosažení cíle, kterým je nám všem bezpečnost a štěstí Čechů a Slováků. A dnes stejně jako před dvaceti šesti lety věřím, že těchto met může dosíci československý národ nejspolehlivěji československým národním socialismem, který se svým pojetím demokracie, socialismu a vlastenectví nejvíc přiblížil ideálu strany všénárodní. To také proto, že všechny složky ve straně jsou dobře vyvážené a směřují k jedinému cíli: k obecně vyšší hospodářské a kulturní úrovni veškerého obyvatelstva. V tom také spatřujeme své pravé vlastenectví. Jde o vlastenectví, které ví, že nemůže nic prospět národu, co neprospívá jeho státu. A proto strana přizpůsobila svůj program i taktiku nejdokonaleji ideji československého státu. Strana může kritizovat členy vlády, vládní úřady, správní aparát, nikoli však demokratickou svobodnou a nezávislou republiku, zbudovanou na Masarykových ideálech. U strany je v tom také pud sebezáchovy. Neboť jen ve svobodné, demokratické republice může volně růst a žít československý národní socialismus. Jsou komunistické strany Československa, Rakouska, Německa, Francie, Itálie a jiných zemí, jsou sociálně demokratické strany československá, finská, ale i jiných zemí, a jsou konečně strany křesťanského socialismu jako u nás strana lidová, jejíž obdoby žijí ve Francii, Rakousku i jinde. Je však komunistická strana Sovětského svazu a britská Labour Party, které jsou nositelkami lidského pokroku a zároveň stráží nezávislosti, bezpečnosti a důstojnosti své země. Státníci, které tyto strany vysílají do čela svých říší, staví zájem svého státu nade vše. Je to onen vlastenecký duch, který nevyučuje spolupráci se všemi demokratickými zeměmi a věrnost k spojencům, ale který nadto budí jen úctu a vážnost k zemi vlastní.

Takový socialismus je i socialismus náš — socialismus československý. Jsme československými národními socialisty, protože ideje, jimiž naše strana žije, totiž demokracie, socialismus a vlastenectví, se v této straně také konkretisují. Především tedy demokracie. Pro nás znamená demokracie zejména boj proti anarchii, diktované politickým radikalismem a vystupující proti demokracii ve jménu svobody. Věřme s Masarykem, že revoluce je oprávněná jen tehdy, je-li reformou a zdokonalením. Demokracie neznámá revoluci permanentní. Se vši rozhodností odmítáme anarchii, ať už se jeví ve věcech bezpečnostních, zásobovacích nebo ve věcech právního řádu. Připouštíme také v duchu demokracie kompromisy v prostředcích a jen tehdy, vzejde-li z toho prospěch národu, nikoli však kompromis v zásadách. V duchu zásad presidenta Osvoboditele chápeme demokracii jako boj proti diktatuře, ať se zahaluje v plášť jakékoli barvy, proti absolutismu a neomylnosti. V duchu demokratických zásad chceme být na stráž proti všemu, co způsobuje myšlenkový chaos, tak, jako to hlásal už K. Havlíček Borovský.

Druhou zásadou, jež nám splývá s ostatními v harmonický soulad, je socialismus. Podle naší představy je to socialismus, který nemůžeme a nesmíme oddělovati od demokracie naší, československé, jak nás ji naučily znát a milovat naše dějiny. Je to demokracie humanitní, demokracie svobody, lásky, tolerance, bratrství. Bez ní není myslitelný ani náš socialismus. — Socialismus vidí strana také v stále vyšším vzdělání všech, kdož řídí a pracují na výrobě, distribuci a výměně statků, neboť jsme si vědomi, že anarchismus hospodářský vzniká také z toho, nejsou-li praví lidé na správných místech. Proto také v poslední době stále hlasitěji voláme, aby při obsazování vedoucích

postavení v průmyslu i distribuci bylo přihlíženo nikoli k stranické legitimaci, nýbrž především k odborné zdatnosti. Strana vznikla z dělníků, byla socialistická odjakživa, bude jí i nadále. Je to ovšem ten socialismus, který vyrostl z domácí půdy, ze socialismu táboritů, ze socialismu Boženy Němcové, Jana Nerudy a jiných průkopníků socialismu z dob, kdy se evropský socialismus teprve rodil. Je to onen socialismus bratrství v národě, o němž předseda strany Petr Zenkl řekl: »S uchem přitisknutým k své rodné půdě naslouchejme hlasům, jimiž k nám hovoří naše země, a otevřme jim svoje hlavy i srdce. Věřme si, pomáhejme si, milujme se, buďme svoji a zůstaňme svoji! Pro vítězství svých ideálů, pro slávu své země, pro štěstí a mír svých dětí a jejich dětí.« Je to ono socialistické bratrství, k němuž předseda sněmovny Josef David připomíná: »Budujme je prací, vzájemnou důvěrou, láskou k svému národu i své zemi a vírou v její šťastnou a slavnou budoucnost.«

A za třetí vlastenectví. Není to šovinismus, který v zájmu republiky odmítáme, neboť jsme si vědomi, že šovinismus přivodil zkázu nejednoho státu. Vlastenectví je ona moc, která dala Janu Husovi, Jiřímu z Poděbrad, Komenskému, Havlíčkovi, Masarykovi a Benešovi sílu vytvořit taková díla trvalé ceny, na nichž může národ věky budovat. Je to ono praktické vlastenectví, které nedopustilo poněmčení našich dětí za Rakouska, které se mírumilovným demokratickým způsobem snažilo rozšířit vliv Čechů a Slováků do všech oblastí našeho veřejného života první republiky, a které na prahu druhé světové války odmítlo prohlášovat válku proti odvěkému nepříteli českého národa, Němcům, za válku imperialistickou. To je také cit, pro který byla strana ještě před několika málo lety ostouzena těmi, kdož zjistili, co je to vlastenectví, až když sovětský lidový komisař obrany, nynější generalissimus Stalin, prohlásil v rozkaze č. 55 v Moskvě 22. února 1942 k rudoarmějcům: »Síla Rudé armády je především v tom, že vede nikoli dobovačnou, nikoli imperialistickou, nýbrž válku vlasteneckou, osvobozenickou, spravedlivou. Vlastenecká válka rodí u nás tisíce hrdinů a hrdinek, odhodlaných jíti na smrt za svobodu své vlasti.«

Jsem československým národním socialistou ne v poslední řadě též proto, že to byla má strana, která podpořila muže, jednoho z největších soudobých státníků, v době, kdy jiní jeho práci ještě sabotovali nebo přehlíželi a o němž F. X. Šalda napsal: »Beneš a lid se našli dřív, než by se byl kdo nadál, než se nadáli zejména intrikáni a frázisté, kteří je chtěli od sebe oddělit.« Tak jako šla strana za Benešem před čtvrtstoletím, tak jde za ním i dnes. Není už dnes jen náš, patří celému národu, ale my jsme a zůstaneme bezpečně jeho.

Julius Firt

Proč jsem komunistou

Komunismus jako světový názor má jedno podstatné jádro, které může být přitažlivé pro každého intelektuála. Je to jeho vřelý a ústrojný poměr k práci. Práce je jediná a vlastní primární tvůrčinná, udržovatelská a rozmnožitelská všech trvalých statků a hodnot celé lidské společnosti. Dějiny lidstva od nepamětných dob až do živé přítomnosti podávají neklamné důkazy o tom, že se nemůže trvale udržeti žádné státní zřízení, žádný společenský řád, které jsou založeny, třeba jen částečně, na neupřímném a neústrojném vztahu k práci. Ústrojně chápání práce pak záleží v tom, že se na ni díváme s jednotného hlediska, že si ceníme zásadně stejně práce hmotné i duševní. A to je jeden z podstatných rysů komunismu, z rysů nejen nepřímě vyplývajících z celé ideové soustavy komunistické, nýbrž výslovně komunistickými ideology hlášených. Dělníci, ať rukama nebo duchem, umem i rozumem, jsou základní složka lidské společnosti a všechny ostatní společenské vrstvy jsou z nich jen druhotně odvozeny podle různých druhů práce, podle jejich rozmanitých kombinací,

zhusta zdůrazňovaných dílem nepokrytě, dílem zastřeně za tím účelem, aby ustoupila nebo byla zatlačena do pozadí ona vrstva základní. Rozlišování dělníků rukama a dělníků duchem, dělníků, pracovníků v užším smyslu a inteligence, intelektuálů, je jen schematické, poněvadž se práce hmotná a duševní navzájem doplňují, prolínají, mnohdy do takové míry, že se hranice mezi nimi úplně stírá. A svým smyslem, hodnotou a cílem je obojí práce stejná, obojí je zaměřena k udržování celku, k jeho rozvoji, rozkvětu ve prospěch všech jeho jednotlivců, k jejich vzájemné podpoře, k jejich souladnému soužití.

Mnozí příslušníci pracujících vrstev si správně vyřešili svůj vzájemný poměr, at již vědomě nebo instinktivně nebo vlivem životních okolností, podmínek, a ne jeden z nich by potvrdil, kolik hřejivého uspokojení poskytuje tento poměr, jak blahodárně přispívá k pracovnímu klidu a zřadu společného díla v zájmu národa a státu. Je však žádoucí, aby se toto společenství, bratrství hmotné a duševní práce stalo pojetím obecným, aby jím byli proniknuti všichni členové našeho národa a státu a jím se řídili ve svém chování i jednání. Kdo je přesvědčen o naprosté nutnosti a prospěšnosti této pracovní jednotnosti, s povděkem vítá, že její hlásání náleží k podstatným zásadám komunistického světového názoru.

Ústrojně pojetí práce projevuje se v komunismu dále zásadou, že každý člověk má dospět k uvědomělému nebo poměru k práci, k povinnostem ve prospěch celku. Práce mu nemá být tíživou povinností, nýbrž vnitřní potřebou, prostředkem, kterým uskutečňuje své bytí, pravým smyslem, vlastní náplní bytí, života. Za těchto podmínek je zaručen každému jednotlivci svobodný, volný vývoj, který je podle komunistického manifestu podmínkou svobodného vývoje všech jednotlivců, celku. S tím vnitřně souvisí komunistický požadavek, aby každý člověk dospěl rozumově a mravně tak vysoko, že by mu byla účta k zákonům a jejich plnění zvykem.

Cestu ke komunismu ukazuje Čechovi nejskvělejší období našich starších dějin — husitství. Husitství, které znamená podivuhodné vypětí českého ducha, výbuch národní myšlenky, ryzího českství, ušlechtilého nerovného zápasu o vítězství pravdy, o vymanění ze středověkých pout čuchovní poroby, které bojovalo »boj duchovní« a zapsalo se velmi čestně do dějin celého lidstva, přispělo svou nemalou hřívnou k jeho duchovnímu rozvoji. V tom husitství nalézáme jako jednu příznačnou složku komunismus v té podobě a v tom rozsahu, který je vůbec možný a myslitelný v době vzdálené od naší pět set let. Jde kromě společenství majetku i výrobních statků hlavně o zásadu rovnosti všech lidí a o společné úsilí, směřující k jednomu cíli, k blahu »obce«, národního společenství, k jeho správnému uspořádání.

Ztělesněním komunismu je Rusko. Podalo drtivě převládající důkaz o životnosti, tvořivé síle komunismu jako světového názoru, souboru zásad schopných přetvořit velké společenství národů v nedílný celek, souladně slučující zájmy jednotlivce se zájmy celku, v celek silný vnitřně i na venek. Dovedlo-li se Rusko za dobu dvaceti let po velké říjnové revoluci r. 1918 vnitřně tak ozdraviti a stmeliti, že bylo schopno vydržet strašný nápor barbarsky a zvěsky dravého nacismu, zastaviti jej, přejíti samo k útoku, rozdrtit na svém území jádro německé »nepřemožitelné« armády a přispěti lvím podílem k jejímu úplnému zničení, je to ne-li zázrak, jistě něco, co musí plně upoutat pozornost každého zdravě myslícího člověka. — Každý myslící člověk si při tom nutně uvědomuje, že je to Rusko uspořádané podle zásad komunistických.

Nám Čechům dalo toto Rusko ten nejcennější dar, jaký může dáti jeden národ druhému: přispělo největším podílem k našemu státnímu a národnímu osvobození, zachránilo nás před zničením, jak jasně poznáváme z norimberského procesu a z pražského procesu proti K. H. Frankovi. Rusko osvobodilo a zachránilo i ostatní slovanské národy a vytvořilo tak předpoklady nového slovanství, pevné hráze proti ničivé německé rozpínavosti. K Rusku nás vízí starší pouta. Za první světové války dalo nám Rusko možnost aktivního odboje proti Rakousku a zasloužilo se tak do značné míry o získání naší státní samostatnosti, ztracené porážkou na Bílé hoře. V rané době obrozenecké upíral probouzející se český národ svůj zrak k velikému ruskému bratrovi a z jeho existence čerpal víru v možnost svého vlastního vzkříšení a sílu k dalšímu národním životu. Šlo o bytí a nebytí našeho zdeptaného národa a víra v bratrský velký národ ruský byla velmi důležitou vzpruhou k probuzení vůle k životu. Z bohaté slovní i mluvnické soustavy ruského jazyka přejala obrozující se spisovná čeština značné množství výrazových prostředků, které z ní částečně přešly do celého jazyka.

Probuzenému již českému národu ukazovala ruská filologie zkoumáním řady církevně slovanských památek, zachovaných na Rusi, že vznikly u nás v době pocyrilometodějské, jsou neklamným svědectvím o rozmachu našeho církevně slovanského písemnictví a tím o našem značném podílu na prvním literárním a kulturním období slovanském. Ze starších česko-ruských styků připomínám jejich první projev, »mir i ljubov« mezi kijevským knížetem Vladimírem a knížaty českými, zaznamenaný ruskými letopisy.

Je jedno nedílné Rusko v celé své historii a chce-li mu Čech projevit svou přichylnost a vděčnost, může tak učiniti souhlasem se soustavou, na které je zbudováno Rusko dnešní, sovětské.

Prof. dr. Fr. Trávníček.

literatura a umění

Mila Pachnerová

O potížích současné tvorby dramatické

I. — 1937

Pán: Ale ne, prosím vás ne, madam! Je toho tak strašně málo, co o sobě mohu povědět! Podívejte: mluvit o sobě dobře, to je neskromnost, něco takového se přece nedělá... A hovořit špatně? Odkazují vás na kritiku svého posledního dramatu...

Dáma: Byla zdrcující... Pamatuji se...

Pán: Vy jste ji četla...

Dáma: ...já ji dokonce sama napsala! Myslela jsem, že to víte?!

Pán: Ne, promiňte, to bych byl býval...

Dáma: Konec konců, zajímáte mne! Proč bych to nepřiznala?

Pán: A proč byste to přiznávala?

Dáma: Protože chci svůj interview a také jej do stanu... K věci, prosím vás! Nemám mnoho času... Co právě píšete...? Ale stručně, prosím! Slyšela jsem, že už zase budete mít premiéru!

Pán: Jak to »už zase«? Je tomu dobře týden, co jsem žádnou neměl!

Dáma: Jaký bude děj vašeho nového kusu?

Pán: To je hrozná spleť věcí: víte, obecnostvo chce něco docela jiného, nežli chce autor, a nalézt kompromis pro obě strany, to se jmenuje dnešní dramatická tvorba!

Dáma: Mnoho kompromisů je autorova smrt, praví, tuším, jedno české přísloví.

Pán: To jsem ještě zapomněl na stranu třetí: na kritiku! To je tak: obecnostvo a autor, to je manželství, často velmi bouřlivé a jindy žase vlašné. Kritik, to je v tom manželství domácí přítel, buď jednoho nebo druhého z obou partnerů.

Dáma: Co vlastně chce publikum?

Pán: Bavit se! Jedině se bavit! Chce se zasmát, kdykoli jde do divadla, Brečtivé tirády, jaké lidi ochotně poslouchali před nějakými dvaceti lety, vyšly dnes nadobro z módy, takže autor, třeba s kručícím žaludkem, je nucen psát samé utěšené věci. Ze přitom namáčí pero do žluči, to je jen pikantní podrobnost, která dodává omáčce náležitě chuti. Hluboké lidské tragedie nikoho nedojímají, hrstka pokrytců, které úrad nebo domnělé společenské postavení donutily, aby na takový kus šli, dřímá v pozadí lóže, dokud nezazní osvobozující zvonek, a opona naposledy nespadne. Publikum se dnes chce buďto slunit »v záři milionů« anebo mít »na různých ustláno«. Vsaďte se, že na revui, nazvanou »Poslední skýva chudé vdovy«, nepřišla by ani noha. Autor musí dnes být velkým ilusionistou a tahat hlavní výhry i strýčky z Ameriky ze svého zvětšeleného klobouku...

Dáma: Dnes tedy autor nesmí psát poctivě, nechce-li propadnout u publika?

Pán: Každý dramatik čte svůj kus alespoň desetkrát, mezi jiným ho předčítá trpělivým členům své rodiny, ale především a hlavně ho čte dvakrát z těchto hledisek: prvé hledisko: co tomu řekne obecenstvo? Načež začne škrtat, vymazávat gumou a přidávat a) lidové vtipy, b) časové narážky, c) tu a tam trochu folkloru a nakonec nějakou ušlechtilou tendenci. Druhé stanovisko zní: co tomu řekne kritika? Autor začne nyní horlivě vymazávat vtipy, které prve pracně vypisoval mezi řádky, odstraní lidové vtipy, zjemní a zredukuje folklor na nejmenší vsuvku, přidá dvě nebo tři krotké politické narážky takového rázu, že neškodivě — neprospějí, potlačí v ušlechtilé tendenci všechno, co je příliš okaté, a happy end změni v tragický otazník. Pak teprve je kus zralý k — stoprocentnímu propadnutí. A potom ještě něco: režisér si často zamane, abyste kus předělali, a přece je mnohem lépe, vůbec kus vrátit, než nutit autora k takové morální stojce na hlavě. Když je nucen škrtnout nějakou scénu, vždycky autorovi připadá, že je to ta nejzdařilejší. Takový škrt znamená pro něho amputaci. Ale když je nucen přidávat nějakou scénu, pak mu to je jako ošklivý vřed na broskvové pleti jeho díla.

Dáma: Vidím, že v dnešní době psát divadelní hru — to je holé šilenství.

Pán: Publikum chce frašku, chce vaudeville, který příliš nenamáhá mozek, přetižených kontokorenty, splynovači, nosností travers a mučivými položkami »má dáti«, »dal«. Publikum nechce, na příklad, mrtvolu.

Dáma: Obecenstvo má pravdu: divadlo není koncesovaný pohřební ústav! Je třeba vzkřísit všechny dramatické mrtvolu, pak to teprve bude pravá legrace!

Pán: Už i vy... hovoříte o legraci?

Dáma: Co chcete? Duch doby!

Pán: Avšak uvažte jen, madam, život a jeho často tak kruté zápletky! Dramata předvádějí lidem všechna úskalí a křížovatky každodenního života...

Dáma: Ach, kam s tím? Každý člověk je dnes svým vlastním dramatickým autorem: důl je zasypán, aeroplán se zřítíl, trosečníci strádají na ledovci, chystá se let do stratosféry, dítě umírá ve stoce, nevěrná žena je zabita manželem... Jen uvažujte, drahý příteli: Pro tohle přece lidé nemusí chodit za drahé peníze do divadla...

Pán: Je tedy třeba psát veselohry. Zde alespoň odpadá výtky, že smíchu má doma každý dost!

Dáma: Povídat se, že u nás v Čechách není pravý humor. Anglosasové mají svůj strohý, Američané svůj naivňoučký, Francouzi svůj pikantní a Němci svůj neomalovaný vtíp. Jen my v Čechách nemáme prý vůbec žádný!

Pán: Pak je tedy třeba napsat veselohru s francouzským pseudonymem! Kritika pak zajisté nadšeně pochválí galský temperament i humor!

Dáma: Opravdu, je to k smíchu: u nás všechno nejprve musí mít značku »made in«, než se to zalíbí. Mýdlo a voňavka musí být z Francie, sukno z Anglie, pomeranče z Italie a stroj na prádlo z Ameriky...

Pán: Ono to někdy ani z těch zemí není, ale lidem stačí iluze... »Paní, vy máte kožich z pouhého králíka? To já mám kožich z australského králíka!« Teď si dovedete zajisté představit, jak vražednou náladu mívám před premiérou!

Dáma: A proč tedy vlastně nepíšete raději filmová libreta?

Pán: Myslíte opravdu, že bych měl?

Dáma: Ale ovšem. Nemáte-li vlastní nápad, mohli byste předělat něco staršího... Řekněme »Tři mušketýry«, to je teď jaksí nejvíc v módě... A má to výhodu: mrtvý autor se nemůže bránit... A neplatíte mu za to.

Pán: Je skutečně ještě několik málo námětů, které u nás nebyly zpracovány... Konjunktura ještě nepřestala... Na Šumavě prý teď právě natáčejí exteriéry nové původní veselohry »Zlatá Kateřina po třiceti letech«.

Dáma: Myslím, že to zase jednou bude veliký úspěch...

Pán: Rozhodně! Zlatá doba českého filmu se už blíží...

Dáma: Ale tak to přece vůbec nemyslím: film sám nebude samozřejmě vůbec nikdy předváděn, ale producent získá povolení k dovozu několika německých slágrů!

Pán: Výborně! Myslím, že se opravdu do něčeho takového dám! Už mám myšlenku...

Dáma: Poslyšte, ale máte tam folklor? Děvčátka v krojích a v lakových střevíčkách? Šuhaje s cigaretou nebdale přilepenou k levému koutku úst?

Pán: Ale madam! Folklor — to je přece to nejmenší... To se nakonec zajede někam na Slovensko... Je to z Prahy krásný výlet... Natočí se exteriéry a pak se to tam vlepi... S tím si přece nikdo hlavu lámat nebude...

Dáma: Ano, máte pravdu: s tím si nikdo hlavu lámat nebude!

G o n g.

II. — 1946

Pán: Promiňte, milostivá, my dva se odněkud známe...

Paní: Především žádná »milostivá«, víte přece, že kritika bývá vždycky spíše nemilostivá...

Pán: Ah, ovšem... Teď už vím, odkud vás znám. Sešli jsme se před nějakými sedmi — osmi lety...

Paní: Nechte data na pokoji, prostě před válkou, tím se teď přece všecko měří...

Pán: Ale vy jste se vůbec nezměnila... Čas jako by kolem vás míjel... Hledím, oči si mohu vykukat: nezměnila jste se. Bohužel.

Paní: A co vy? Když jsme se viděli naposledy, chtěl jste jednak pozvednout současnou tvorbu dramatickou, jednak spásit český soul. Doufám, že se vám podařilo alespoň jedno z obojího?

Pán:... na štěstí jsem toho zanechal... Za okupace se přece nedalo o vážné práci hovořit. Psali jsme pro zásuvku... Až teď, teď teprve povolila stavidla... Nápady se jen hrnou, je to vzpoura živlů, geysír tvořivého šilenství. Cožpak nepozorujete ty vzedmuté vlny knižního trhu?...

Paní: Já myslela, že je nouze o papír...

Pán (septem): Vy tomu věříte?

Paní: Těžko nevěřit... Mluvila jsem se znamenitými lidmi, kteří neměli úspěch.

Pán: A já viděl nejdopornější brak ve výkladních skříních knihkupců...

Paní: To snad jen tu a tam... I revoluce má svoje osýpky... Už to přešlo...

Dnesek

Pán: Také si to říkám... Třikrát denně si to opakuji. A už je mi lépe! A proto se také už zase vracím k své práci...

Paní: Musí to být radostný, ba vzrušující pocit, když se zas můžete volně vyjadřovat, a psát co a jak chcete...

Pán: Zajisté, to by musel být báječný pocit...

Paní: Proč říkáte »by«? Domnívám se, že právě nyní žijete v takovém údobí. Mám za to, že i vy prožíváte ony tvůrčí orgie, o kterých jste se zmínil...

Pán: Mýlíte se, bohužel... Nedovedu psát, jak doba velí...

Paní: A jak velí doba?

Pán: Doba, to je lid...

Paní: Počkejte, abychom si to ujasnili, lid, čili vy a já a na příklad...

Pán: Tak nějak, tedy prostě a zkrátka: vy a já voláme po kusech s časovou tendencí!

Paní: Proboha, co je to?

Pán: To je taková věc, která musí v divadelním kuse dneška být, aby...

Paní: Aby co?

Pán: Nu, aby to byl vůbec divadelní kus!

Paní: Promiňte, to snad přece ne!

Pán: Nu, tak tedy aby byl přijat k provozování... Kus, který nevyniká touto předností, nemá prozatím vyhlídek na uvedení...

Paní: A po tomhle že voláme, vy a já?

Pán: Ano, vy a já, čili lid...

Paní: Nu dobrá, ale pak tedy spousta znamenitých prací zůstane v zásuvce...

Pán: Nemusí.

Paní: Ale ta časová tendence, jak jste říkal...

Pán: I na to už přišli... Ó, autoři jsou mazaní, nevěřila byste.

Paní: Prosím vás, povídejte...

Pán: Vezme se starší dobrý kus a tou tendencí se dodatečně prospikuje...

Paní: Poslechněte, něco takového jste při našem posledním setkání chtěl dělat s folklorem. Že si dobře vzpomínám?

Pán: Dobrá, tehdy to byl folklor, nebyl jsem sám, dělal to kdekdo. Dnes je to dobové přibarvení... Je to docela prostě, stačí pár škrtů perem. Z takového Majitele hutí uděláte na příklad Předsedu závodní rady hutí, Vojnarku necháte hovořit o tom, jaké jsou nyní potíže s odváděním vajčiček, Kecal se zmíní o tom, že Prodaná nevěsta dostane svoje dukáty vyplaceny již v nové měně a tak podobně...

Paní: Prosím vás, a co tomu říkají lidé... Chodí na takové kusy?

Pán: Co jim zbývá? Jiných nedostanou! A co zbývá nám, než spravovat staré, když nových, lepších kusů není? U některých starších dramát jsem se pustil do zcela radikálního přepracování a to vysvědčení si mohu dát, že původní děj téměř zmizel, takže o nějakém plagiátu hovořit nelze. Je to prostě docela jiný, nový a hlavně dobový kus na staré kostře. Konečně kostra být musí, to uznáte... Ale právě jen kostra, jako u čalouněného křesla, u něhož jsme nemoderní brokát nahradili moderní tkaninou...

Paní: Proboha, snad ne papírovou...?

Pán: Co vás nemá... Jen si poslechněte, co mám nyní v plánu. Především předělám Cyrana. To je takový věčný kus... Cyrano bude národním správcem tam někde na zlatém severu...

Paní: Úžasné! — A co Roxana?

Pán: Roxana, samozřejmě, nebude šlechtickou krašaví, nýbrž docela prostě, jednoduše a dobově, studentkou filosofie nebo majitelkou módního salonu...

Paní: To ovšem neodejde nakonec do kláštera?

Pán: Proč by také... To není dobově, to by bylo

dokonce asociální... Roxana musí najít jiný cíl života: buďto odejde spravovat žňový útulek, anebo odpoví na jeden z tisíce lákavých inserátů v rubrice »Volná místa«. Vybere si nějaké takové, kde se nabízí hojnost rekreace a hlavní plavecký bazén... Právě u tohoto bazénu se pak může setkat s Cyranem, a ona krásná scéna...

Paní: Tu neškrtnete?

Pán: Nač bych škrtal? Co se mi hodí, to převezmu, ovšem toliko do správy... Já si to vypůjčím, budu toho užívat, ale, ovšem, patří to i nadále původnímu autorovi. Abych nezapomněl: Kristián, Cyranův sok, nepadne v bitvě, ne, to není dost časové, nýbrž po návratu ze západní brigády...

Paní: Dost, už dost, zadržte. Poradím vám ještě něco: místo scény u paštičkáře, hned v prvním dějství, přeložte to celé do pasáže »Koruna«...

Pán: Výborně! poslyšte, nechtěla byste to napsat se mnou?

Paní: Ne, děkuji. Právě jsem se rozhodla, že začnu také aktualisovat. Ovšem jako žena obrátím zřetel k jinému úseku tvorby, rovněž opomíjené, k četbě pro děti. Nejprve napíši »Sněhurku a sedm plechovek z Unrry«, potom sestavím zcela původní strašidelnou hru o Kolaborantech na zámku a posleze pro školský rozhlas nejmenším poučnou hru »Jak Mařenka ztratila kmenový list a poukaz na botičky«.

Pán: Vy jste ale pohotová... Co mně to jen dalo přemýšlení, a vy to zde takto sypete z rukávu...

Paní: Co chcete? Sám jste řekl: aktuálnosti dnes visí takřka ve vzduchu. A s nimi ovšem celá současná tvorba.

Pán: Ano, pokročili jsme... Nedovedu si představit něco odpornějšího, než kdybychom, nedej Bože, měli ještě někdy hrát Hamleta, tak jak jej napsal... ten... no, honem, jak se jmenoval?

Paní: Novotný! Přece...

Pán: Ale ne, ten to jen po prvé předělával... Myslím toho před ním... Ten od písmene... Hrome, teď už nevím ani to písmeno...

Paní: Javůrek?

Pán: Ale ne, ten ho předělával po druhé... Myslím toho, co si vůbec toho Hamleta vymyslel... No tak: vzpomenu si nebo ne? Takové pokroucené jméno měl ten chlap...

Paní: Ten původní... Ten co ho vlastně napsal? To nevím... To promiňte, ale to už jsem zapomněla...

Pán: No, však na tom, na štěstí, také nijak nezáleží...

OPONA.

doba a lidé

Inž. Vl. Zach

Loutky Jana Bati

V »Dnešku« psal p. Vermířovský o »Stínu Tomáše Bati« a vyzval čtenáře, aby zasvěcení z nich doplnili bližšími údaji historií pádu Jana Bati.

Měl jsem příležitost poznati Jana Bafu zblízka a proto jsem s nemalým zájmem četl objektivní názor pisatele na jeho osobu. Chtěl bych jeho údaje doplniti objasněním, jak na povahu a zvláště pak na počínání Jana Bati působily vlivy, které nakonec měly za následek jeho pád.

Heslo Tomáše Bati — »lidem myšlení — strojům dřinu« — doplňoval často Jan Bafa heslem, že »nejcennější hodnotou v závodě je člověk«. Jak si Jan Bafa člověka v závodě představoval, o tom by měli promluvit jeho zaměstnanci nebo ti, kteří s ním často přišli do styku.

Je mnoho pamětníků, kteří znali Jana Bafu z dob, kdy byl zaměstnancem firmy T. & A. Bafa jako tisíce jiných, kdy Tomáš Bafa nečinil rozdílu mezi ním, svým nevlastním bratrem,

a mezi ostatními spolupracovníky. Jan bral svoji výplatu a účast na zisku odděleně, za své chyby byl šéfem stejně pokárán jako druží. V té době nebyla jeho posice tak silná, aby ho Tomáš Baťa nemohl propustit a nahradit schopnějším.

Ríkalo se mu »pane Jenka«, ať to bylo v závodě nebo na hřišti, a, celkem vzato, byl pro svoji demokratickou povahu u svých kamarádů-spolupracovníků i oblíben. Byl nadšeným Sokolem a hodně se pro Sokol exponoval. Organizoval velmi početný zájezd zlínského Sokola do Jugoslaviie, ná slet do Prahy, ba sám se těchto podniků zúčastňoval jako obyčejný člen. Získal pro Zlín sokolské závodní borce, byl velmi činný v SK. Baťa a více než kdo jiný. z vlastního popudu tyto spolky finančně podporoval. Jeho myšlenkou bylo mít nejlepší borce a sportovce kolem sebe, lidi nejlepších kvalit. Je mnoho pražských i mimopražských footballistů, kteří přišli do Zlína, aby, díky svému fotbalovému umění našli ve zlínských závodech existence a založili si rodinu.

Jan Baťa žil střídavě; nekouřil, nepil. Ze svých úspor postavil si rodinný dům, přes protest Tomáše Bati, a byl dokonce propuštěn, jako každý smrtelník v závodě. Ničím se tedy nelišil od ostatních a nikdy neuplatňoval svůj příbuzenský vztah k šéfovi.

Jak je tedy možné, že tento člověk upadl nyní v takovou nemilost? Soustřeďoval-li kolem sebe nejlepší lidi, jak je možné, že tyto lidi ho nechali dojít k pádu? Kde je příčina, kde ji hledat?

Právě v lidech.

V těch, které si Jan Baťa, nyní šéf, po smrti svého bratra vybral jako nejbližší spolupracovníky a rádce. Byli to lidé dvojího druhu.

Jedni bezpátevní, podlízaví, ochotní přisvědčovat na každou hloupost, sledující pouze své osobní zájmy, vyhřívající se v přízni. Jejich »ano, pane šéfe« bylo přitakáním i na věci, s nimiž v zásadě nesouhlasili, ale opak by pro ně byl znamenal osobní nevýhody, po případě ztrátu důvěry a všeho ostatního, s tím spojeného.

»Pan šéf« rostl s úkoly. »Pan šéf« měl vždy pravdu. Běda tomu, kdo měl jiný názor. Mnohem pohodlnější bylo říci »ano, pane šéfe«, než »nemáte pravdu — pane šéfe«. První znamenalo úspěch. Pak byl zaměstnanec »chláp-chlapatá«, který měl výhodnou smlouvu a zajištěnou existenci tak dlouho, dokud ochotně ke všemu kýval a dané rozkazy bezmyšlenkovitě plnil. Mnozí z vypočítavosti hlásali, že je nutno s vlky výt, má-li člověk s nimi žít. Podle toho, jak kdo do důsledku toto prováděl, rostl. Pan šéf, nemaje opozičníků, stával se papežem ve svém státě. Byl neomylný, nejchytřejší, nejiniciativnější, zkrátka vůdce svého lidu. Počalo se věřit, že stromy »pana šéfa« porostou do nebe. Část veřejnosti, vlivem propagace osoby Jana Bati, dokonce volala v druhé republice, aby se ujal vedení státu. Na doporučení Studijního ústavu ve Zlíně a v uznání svých hodnot byl jmenován brněnskou technikou doktorem h. c. Den ze dne rostlo jeho sebevědomí. Věřil, že je povolán k tomu, aby »vybudoval stát pro 40 milionů lidí«. Neměl kritického postoje k sobě a nikdo neměl odvahu jeho jednání kritizovat, protože všichni byli na něm závislí.

Psal básně — dokonce veršované — silných, hodných péra Bezručova«, jak sám říkával, když je známým předčítal. Jak si představoval pero Bezručovo, je patrné z tohoto:

»Já mám svou panenku u Batě,
já jí nesmím šahat na gatě
když bych jí šahal na gatě,
tož bych hned letěl od Batě.«

Ano, tak daleko šlo sebevědomí Jana Bati, vychované, živěné a podporované jedním druhem jeho placených přátel, až se z něho stal

Han Sachs-Shuh —
Macher und Post dazu.

Nebyla to pouze jeho vina, ale vina všech těch, kteří ho v jeho domýšlivosti podporovali. Dnes se většina těchto lidí staví k Janu Baťovi zády, protože Baťa nemá již moci, aby si na ně došlápl. Jinak se tyto lidé necítí ničím vinní, protože si své činy, spáchané na Janu Baťovi-slabochovi, neuvědomují.

Druhý druh lidí pracujících byli odborníci, bez nichž nemohl Jan Baťa vésti závod. Nepodléhali jeho rozmarům a jeho nápadům dovedli usměrňovat. Nebyly to loutky. Jan Baťa měl před nimi skrytý respekt, ale zvláštní pozorností je nevyznamenával. Potřeboval jich však a proto je držel, i když věděl, že to nejsou jeho »chlápáci« a že s ním nesouhlasí.

»Chlápá chlapatého« potreboval ve Zlíně a ty kritické zase

mimo Zlín, pro vedení továren, sběren, nákupu, exportu atd. kde se na jednání s lidmi kladl požadavek přímého charakteru, slušného chování a odborných znalostí. V tom směru byl Jan Baťa dobrým znalcem lidí a celkem volil dobře, a sám se při nich mnohem naučil.

Jedno si uvědomoval: že není tak originální jako jeho bratr Tomáš, a že není vždy totéž, když dva dělají totéž. Jeho originalnost vyzněla nakonec v hrubost nebo nespolečenském chování. Ve slabých chvílích této nedokonalosti dal si i poradit. Někdy žádal, aby byl společensky usměrněn, ale dopadlo to tak, že rozumní lidé, vidouce marnost, vzdali se této výchovné funkce co nejdříve.

Pořádaly se rauty s vybranou společností, hostiny a umělecké koncerty v napajedelském zámku, zvali se hosté z nejlepších míst, s nejlepším společenským chováním, aby tyto večery měly vysokou úroveň, a končilo to tím, že si Jan Baťa-hostitel, sundal kabát a začal hrát na tahací harmoniku.

Zatím co jeho přátelé »chlápáci« ho v tomto jednání nadšeně podporovali, druží, neoblíbení, bezmocně a se studem musili přihlížeti zábavě »pana šéfa«.

Poznal jsem, zejména pak za hranicemi, jak malé úrovní byl vybraný kádr přátel a rádců Jana Bati a jak rychle mimo zlínské prostředí, bez těch správných batovců, vyhasla sláva »pana šéfa«.

otázky a odpovědi

Kdo měl pravdu

Pokračování z minulého čísla

II.

1934

Vedeme boj o myšlenkovou metodu uvnitř pokrokového směru s tím vřelým přáním, aby zvítězila metoda realistická, ne taková, která se opájí slovy. Lidé se nemají stávat socialisty proto, že je to prohlašováno za odvážný ideál. Nemají mít také za cíl svým socialismem lidi strašit a lekat, neboť má to reblahé následky, i když to snad vyhovuje jejich samolibosti. Právě v poslední době vidíme, co vzniká z toho, jestliže socialismus léká: vznikne fašismus.

Je úkolem socialismu vzbuzovat strach? Jeho přirozeným úkolem může být jen uskutečnit se, a na této cestě je strach překážkou. Je třeba vynaložit hlavní úsilí na přesvědčování lidí — i měšťáků — že socialismus jim nepřinese škodu, nýbrž prospěch. Tomu třeba obětovat i démonický ideál, který hárá v srdci některých socialistů. Socialismus uskuteční své ideály jen tenkrát, jestliže je velká většina společnosti vezme za své. Pak ovšem nesmí kolem sebe šířit bázeň. Musíme si spíše přát, aby většina společnosti viděla v socialismu lepší organizaci, lepší administrativu, větší výkonnost, spolehlivější zabezpečení, upřímnější užívání rozumu. Je lépe pro socialismus, doufá-li více v rozum lidstva než v bázeň strašpytlů. Socialismus, zvítězí-li, nezvítězí rozvojem bojových instinktů jedné, dvou či tří stran, nýbrž rozvojem rozumu celého lidstva, lepším poznáním příčin a následků. Po převratu měli jsme zde socialismus, kterého se měšťáci báli. Ptejme se, co vykonal tento strašný socialismus. Nesocialisoval ani jednu továrnu... Socialismu není třeba bázně ostatních, nýbrž důkazu, že zajistí lepší a plodnější výrobnost, že je důsledným konstruktivismem, že dovede omezit dosavadní anarchii a plýtvání energií.

Dnes už o tom není pochyby: socialismus zvítězí jen tenkrát, jestliže mu porozumějí i ostatní vrstvy, jestliže dovede získat i střední stav, který — ne málo početná buržoazie — je nejnebezpečnějším nepřitelem socialismu. Dělnická třída sama se několikrát dosti jasně ukázala slabou: ne-li pro nic jiného, tedy už pro pocit méněcennosti, kterým trpí přes všechno vnější lomoz. Až dosud byl socialismus přizpůsobován jen dělnické chápavosti, pohrdal možnostmi, že by také jiní jej pochopili a k němu se přiklonili. Z tohoto pohrdání jest snad vyléčen, když vidí katastrofální výsledky. Dalším cílem socialismu musí být přizpůsobit svou nauku citům dalších, nedělnických vrstev, nemluvit o osobnosti a podnikavosti tak pohrdavě, jak socialismus mohl mluvit, když mluvil před čistě dělnickým publikem, kterému, pro běžné poměry, v nichž žije, nebylo dáno docenit dobrodini osobnosti. Socialismus musí usilovat o širší základnu

a musí pro ten cíl obětovat některé své počáteční drsné před-
sudky, které, uskutečněny, by vedly k očištění života.
(Přítomnost - leden 1934.)

Tento časopis se zastává idey střední cesty, když lidé s jen radikální fantasií si nedovedli představit, k čemu jest to dobré. Nedovedli vytušit všechna nebezpečí, skrytá v moderní době; nevěděli nic o obludných silách pod povrchem náhle nastolené pokrokovosti. Tisíckrát bylo nám slyšet posměch radikálů a jejich opačný recept: jest třeba přirostovat každý konflikt. Nyní máme zkušenosti z mnoha zemí, kde podle vaší libosti konflikt opravdu byl vyhnán na ostří. Jak se vám líbí tyto zkušenosti? Vědomě přirostovat konflikty — to znamená nyní v Evropě plnou parou pracovat k nastolení fašismu. Idea střední cesty, jejímž obsahem jest upevňování demokracie, vznikla v myslí těch, kdo dávno si dovedli představit nebezpečí, jímž ostatní jsou nyní překvapováni. Nemáme se čemu učit od radikálů.
(Únor.)

Před dvěma, třemi roky padl na nás, občany západního světa, zlý mor. Vždy se objevil nějaký radikál a zvolal: jděte k čertu se svými titěrnostmi, co je to všechno proti Dněprostroji a ostatním ruským divům, zalezte do děr, pětilетка je na pochodů. Tato útrapa nyní polevila. Objevilo se, že ruské zprávy o výsledcích pětiletky nebyly sestavovány vědci, nýbrž reklamními šéfy. Pětilетка nebyla s to vyvést Rusko z trapné krize živobytí, ve které tone už od revoluce. Závěrečná bilance pětiletky, vykazující velké procento věcí nevyplněných, naladila i radikály skeptičtější. Můžeme teď klidněji debatovat o vlastních starostech a snahách. Nejsme už tak důkladně ubíjeni oním východním kouzlem.

Poněvadž však lidská povaha je náchylná ke krajnostem a pro menší věc v přítomnosti zapomíná na větší v budoucnosti, dovoluje si Evropa nyní upadnout do druhého extrému: přestává se vůbec zajímat o ruské dílo. Zajímajíc se o to, jak bude za pět let vyzbrojen Hitler, zapomíná se dostatečně zajímat o to, do jaké míry bude v téže době v Rusku dobudován socialistický stát. Vystupovali jsme zde proti přečtenování pětiletek, když naši komunisté lomozně bušili do reklamního bubnu. Musíme nyní varovat před jejich podceňováním. Nynější rozržitý a nepozorný svět si myslí, že za deset nebo kolik let bude pozornost světa ovládat zase tento jediný problém: zde Německo, tam ostatní. Je však pravděpodobno, že za deset let tento problém už bude zastíněn jiným, větším a živějším: zde kapitalismus, tam socialismus. Kdybychom na ruské pětiletce viděli jen procenta nevyplněná, není pochyby, že bychom se zajímali o menšinu. Ruský vůz jede po strašně hrbolaté cestě, ale jede. I jen částečné splňování pětiletek posunuje Rusko mohutně kupředu. Nenastanou-li události zcela mimořádné, dospěje Rusko dříve nebo později k stavu dobudovaného socialistického státu. Nevíme, kolik dokonalosti v tom bude a kolik vad. Ale postačí to, aby ideový vliv Ruska na západní Evropu nesmírně vzrostl, aby kapitalismu povstal smrtelný nepřítel, který nebude už jen agitovat, nýbrž bude moci položit i svou silu na váhu. Obraz světa bude za deset let nepochybně jiný, než dnes očekáváme. Otázka socialismu bude postavena s celou vážností, ačkoliv se dnes zdá, že revolty západních fašistů jsou schopny ji utlumit. To bude strašně vážná otázka, a my budeme musít na ni nějak odpovědět. Rusko položí světu naléhavou otázku: ukažte, dovedete-li lépe pracovat a kulturněji žít než my. Jediná správná odpověď bude v přiblížení se k socialismu, avšak se zachováním demokracie a úcty k osobnosti. Socialismus západní, ne východní.

Kdyby nedošlo k tomuto vnitřnímu sblížení, musí mezi oběma systémy vzplanout boj. Postava Hitlerova nesmí nám zastíňovat tento připravující se děj. I Hitler je v tomto vývoji jen detail.
(Březen.)

Marxisté bývají nafoukaní patronové, a čert aby vzal jejich vzpupnost, když se domnívají mít pravdu. Konjunktura pro projevení sympatií k marxismu teď také není. Ale je těžko snášet všechny ty nesmysly, které nyní o marxismu napovídají lidé, kteří o něm nic nevědí. Druhý čert by měl vzít zpupnost »vítězů nad marxismem«, kterých je také u nás čím dál tím víc, poněvadž každý pospíchá, aby u toho byl. Zcela nepochybně existuje určitá marxistická omezenost, ale o č bliže je přece vědět než omezenost dnešních vítězů! Pokud poměru k vážné vědecké práci se týká, mají marxisté za sebou vážné úsilí celých desetiletí. Co mají za sebou vítězové? Větši-

nou jen články v novinách. Přítomné vítězství nad marxismem vypadá trochu jako vítězství operety nad symfonickou hudbou.

Nudný marxistický ideál masy je ovšem těžko snesitelný. Rozvoj osobnosti odpovídá celé tradici západní kultury — pokud marxismus nenávidí osobnost, reprezentuje hnutí vrstev zaostalých, které se dosud k rozvíjení osobnosti nedostaly. Po této stránce hrozí marxismus světu očištěním, a bude-li zde překonán, tím lépe. Nevěříme ani v třídní socialismus marxistický. Bylo by katastrofou pro mnoho znamenitých věcí, kdyby jednou dne nejméně vyvinutá třída si podmanila společnost. Nemá-li socialismus být pohromou na dlouhou řadu let, musí přijít ne jako mechanické vítězství třídy jediné, nýbrž jako výsledek rozumového a citového rozvoje všech společenských tříd. Doufáme, že lidstvo dospěje k socialismu, prosíme však zároveň nebesa, aby k němu nebylo s kvikotem a ranami docpano úzkými marxistickými dvířky jediné, po mnohých stránkách nevyspělé třídy, a aby dělnický proletariát nebyl oficiálně a neúprosně vyhlášen za měřítko všech věcí. Je pravda, že nejchudší mají nejvíce důvodů, aby si přáli příchodu socialismu. Není však už pravda, že budou také jeho nejschopnějšími staviteli.

Nemůžeme se s marxismem sdílet ani o jeho materialismu, ačkoliv si při tom dáváme dobrý pozor, abychom chudým nevyčítali jejich touhu po chlebu jako materialismus. Vsadili bychom se, že chudí nejsou o nic více materialisty než bohatí. Rozdíl je jen v tom, že bohatec, který své hmotné potřeby snadno ukájí, lehčeji může nosit masku idealisty než chudý, jehož touha po chlebu je viditelnější. Touha po chlebu vypadá drsněji než touha po milionech. Vytýkají-li kapitalisté svým dělníkům hmotářství, jest to asi jedna z největších drzostí tohoto století. Materialismus, pokud jest jím rozuměna lidská touha po zabezpečení živobytí, není možno z lidí vyhnat, a jestliže se o to nějaký idealistický systém pokouší, je odsouzen k zániku, neboť pracuje proti přirozenosti.

Marxistický materialismus ovšem není jen tímto přirozeným materialismem. Je vybudován v celý noetický systém. Pravověrný marxista neúprosně trvá na tom, aby všechno světové dění bylo redukováno na hospodářské motivy. Po této stránce je dnes už vědecky skutečně překonán. Podcenil mohutnost duše, která často proti očekávání vede dějiny jinam, než kam by je musil vést čistě hospodářský pud. Pokud toho se týká, jest marxismus podminěn dobou, ve které vznikl, mechanickým racionalismem XIX. století.

Je však třeba uvést také, v čem marxismus překonán nebyl: Jako poněkud zvláštní musí se každého dotknouti, že nevíce se o překonání marxismu mluví v letech 1933—1934, tedy v ponuré době nešťastné hospodářské krise, kdy by mělo být málo chuti polemizovat proti Marxově předpovědi, že hospodářské krise budou stále větší. Intelektuální poctivost přímo zakazuje ohrnovat nos nad Marxem uprostřed největší krise. Jest to jako posmívat se rozumu Halleyovu v tom roce, kdy se jeho kometa objeví na nebi.
(Duben.)

1935

Komunistická strana sklídila v našich parlamentních volbách výsledek dvojaký, nepotěšitelně dvojaký. Mizerné i velmi dobré. Jiné mezi Němci a jiné mezi Čechoslováky. V německých krajích, které ovládl Henlein, byla potřena ne méně než ostatní nehenleinovské strany. Co tu ztratila, nahradila si však mezi Čechoslováky, takže přijde do nového parlamentu s neztenčeným počtem mandátů. Tento výsledek naplnil komunisty hrdoostí, jejíž oprávněnost musí být dříve prozkoumána. Není čím se chlubit. Sami si rozeberte ty volební výsledky. Jaké známo, od Hitlerova nastoupení k moci proklamuje komunistická strana stále boj proti fašismu. Hezký to boj. Každý vidí, že Henleinovo hnutí se svými metodami i ideologií podobá hnutí Hitlerovu jako vejce vejci, že žije v tajné síce, ale důvěrně shodě s fašistickou Třetí říší; že tady je jeden z kanálů, jimiž se německý fašismus hodlá rozšiřovat do světa; že tady si německý fašistický imperialismus obratně připravuje půdu pro zahraniční výboj. Tady je onen Rhodus, na kterém by komunisté si tedy měli zaskákat, jestliže bojují proti fašismu. Nezaskákali si. Právě zde jsou chromí. Právě zde, kde je skutečné nebezpečí, selhali, zde ztratili polovinu hlasů. To, jak každý uzná, není generální útok proti fašismu, nýbrž generální ústup, to je likvidace.

Zato ovšem v demokratickém prostředí českém a slovenském, kde, jak volby znovu potvrdily, žádného vážného fašistického nebezpečí není, komunistická strana vzrostla, ač toho bylo daleko méně zapotřebí právě s hlediska boje proti fašismu. Tady, v závětrí, komunistická rostlina skutečně bují, tady

je plno statečných lidí, jichž mnohem více by bylo třeba v německém území. Skoro se zdá, že komunismus k svému zduaru potřebuje skleníkovitého ovzduší, jaké mu dovede připravit demokracie. Kde se dostane na drsnější povětrí, zachází. Komunismus celkem dobře — za zády demokratické vlády — pokřikuje na fašisty; to uznáme, poněvadž to jest pravda. Ale je jiná, osudnější pravda: 1. po 15 let vyzývala komunistická strana v Německu k otevřenému boji a k třídní válce; když r. 1933 k onomu vytuženému otevřenému boji skutečně došlo, vzdali se němečtí komunisté bez jediného vážného pokusu o odpor; 2. hlasování v Sársku — tady šlo jen o hlasování, ale němečtí komunisté neukázali se o nic odhodlanějšími než tam, kde šlo o boj; tři čtvrtiny německých dělníků hlasovaly pro připojení k Říši; 3. volby v Československu — také zde nebyla třeba více než hlasovat, a také zde selhali němečtí komunisté na celé čáře.

Jaké jiné poučení může být z této trojí zkušenosti, než toto: komunistická strana není tou spolehlivou zárukou proti fašismu, za jakou se ustavičně vydává; k obraně proti fašismu je třeba širší fronty; na německého dělníka, kterého naši komunisté vystavují jako záruku proti válečnému nebezpečí, se nikdo nemůže spoléhat, neboť zklamal nyní už po třetí.

(Červen.)

Komunisté nás ironicky nazývají »neohroženými bojovníky za zachování dosavadního řádu«. V jistém smyslu se k tomu opravdu hlásíme. My bychom dosavadní řád opravdu rádi zachovali po stránce demokratické. Jak by už i komunisté mohli vědět, ve střední Evropě není nyní aktuální žádná jiná změna než změna k fašismu, a té se opravdu bráníme. Nechceme tento řád vyměnit za jiný, ve kterém se vyskytují koncentrační tábory, stínání hlav sekýrou a zabíjení tisíců lidí bez soudního rozsudku. V tom smyslu skutečně zachováváme dosavadní řád, a komunisté jsou nám v skrytu srdce za to vděční, poněvadž jde také o jejich kůži.

(Červen.)

Československo uzavřelo se Sovětským svazem přátelskou a obrannou smlouvu. Dr. Beneš jel do Moskvy smlouvu podepsat, byl tam přijat tak srdečně, jako dosud žádný evropský státník — a nad tím vším se radovali odpůrci komunismu, zatím co komunisté se tvářili velmi odměřeně. Komunistům vyšlo politické terno. Československo konečně uznává zemi jejich ideálů, uchází se o její přátelství. Přes to komunisté s kyselou tváří jen suše konstatují. Demokratický tisk přinášel o Benešově cestě důkladné referáty v nápadné úpravě a díval se na ni jako na projev zásadního obratu v našem poměru k Sovětům. Těšil se z toho, že po letech chladu a nedůvěry docházíme s touto zemí k dorozumění. Jenom »Rudé právo« se rozhodlo, že se nic zvláštního neděje. Nejen že komunisté, s čistě novinářského stanoviska, kulhali za ostatními listy, nýbrž zejména nevyložili svým čtenářům širší spojitosti té smlouvy, směrnice ruské zahraniční politiky, a neřekli, jaké důsledky plynou z těchto nových směrnic pro naši komunistickou stranu. Po pravdě řečeno, nevědí komunističtí redaktorů sami, na čem jsou. Dosud nemají tlesá komunistické internacionály. Než je dostanou, nelze očekávat, že by se poněkud více rozhovořili. Doufejme, že tak učiní, až Stalin pronese vzhledem k nám podobný výrok, jaký pronesl k Lavalovi vzhledem k Francii, že totiž »chápe a plně schvaluje politiku obrany, kterou Francie provádí, aby udržela svou ozbrojenou moc na úrovni, nutné k její bezpečnosti«. Pak to i pro naše komunisty bude znamenat konec s takovými hesly, jako »ani haléře a ani muže kapitalistické vlády« nebo »proletář nemá vlasti«. Pak to bude znamenat kladné stanovisko k armádě a obraně země a podporovat vládu, která hájí současný stav v Evropě. Spokojili bychom se zatím, kdyby byl učiněn konec aspoň oné skandální nauce, která tvrdí, že socialisté jsou spojenci fašismu a že tedy je třeba nejdříve odklidit tyto spojence, aby se pak komunismus mohl vrhnout na samého nepřítele. Tato provokace zdravého rozumu by měla být odklizená a mělo by být otevřeno řečeno: mýlilil jsme se a odvoláváme.

(Červenec.)

V Moskvě se sešel sjezd komunistické internacionály, a k jeho zahájení napsala »Pravda« článek, v němž se komunistům doporučuje, aby podporovali liberální a demokratické vlády v boji proti fašismu. Hitlerovo vítězství v Německu bylo prý umožněno hlavně rozštěpením levice,

a proto je lépe pracovat s demokratickými vládami, usnadňovat vítězství fašismu. Německý komunista Piepripojil, že komunisté mají přispět malým evropským národům, jimž by hrozilo nebezpečí z Třetí říše; kdyby německý fašismus chtěl rozbít tyto země, byla by prý obranná válka jejich národní buržoasie zcela spravedlivá a musili by jí zúčastnit také proletáři. Komunisté nechť tedy bojují pro demokratické svobody ve všech zemích, které zachovávají věrnost zásadám měšťanské demokracie. V článku »Pravda« se dokonce praví, že to komunisté mají činit z plného srdce.

Naším komunistickým odborníkům v boji proti sociálnímu fašismu se budou patrně dělat mžitky před očima. Co nyní z Moskvy hlásá, podobá se teorii menšího zla, než niž naši komunisté byli ještě před rokem ochotni prohlásit za bezcharakterního podlé každého, kdo jí doporučoval. Stojíme nad hrotem komunistické teorie o spojení demokratického socialismu s fašismem. Až se naši komunisté vrátí z Moskvy, budou stát před nutností povědět, že co ještě včera s takovým zápalem vtlučovali do hlav svých straníků, už dnes není pravda, a že naopak jest pravda, prohlášovali za nesmysl, zradu a darebáctví. (Červenec.)

Komunistický řečník z Československa na moskevském sjezdu učinil velký pokrok tím, že prohlásil, že i tato měšťácká demokracie má i pro komunisty velkou cenu a ani komunistům není lhostejno, zachová-li si proletáři určitá demokratická práva. Ve sporu o taktiku dělnického hnutí zvítězili tedy nyní ti, kdo hájili názor: demokracie jest platnou formou třídních zápasů dělnického hnutí, proto dělníci musí demokracii hájit a ji rozšiřovat, i kdyby okamžitě nedávala dělnictvu vše, oč usiluje. (Srpen.)

Komunisté provedli obrat ve třech věcech, o které s námi měli demokrati mnoho sporů a za něž od nich dostávali strašlivě vynadáno: 1. přestali konečně pokládat demokracii za stejně hanebný systém jako fašismus, přestali házet Hitlera, Mussoliniho a Masaryka do jednoho pytle, což bylo jejich špatný zvyk po celé desetiletí; 2. uznali nepochybně, že tam, kde se ve střední a západní Evropě opravdu podaří vyhnat věci ke konfliktu, zůstane na bojišti fašismus jako vítěz; neboť, kdekoliv nyní taková »poslední bitva« vzplála, tam potom vzplanuly dělnické domy a socialistická literatura, a u citlivějších komunistických vůdců vzplanula také tvář nadem nad snadností, s níž byli poraženi; 3. uznali, že Československo má právo se hájit, kdyby bylo Hitlerem napadeno, a že má právo si k tomu účelu budovat armádu; připustili konečně, že existuje válečná obranná, což dříve přes všechny domluvy nechťeli připustit; slyšíme od nich dokonce, že jsou ochotni spoluhájet Československo s elánem vojsk husitských. Dlouho trval než sem došel... Naši komunisté vzali tedy do ruky špendlíček dříve než naše demokracie byla zahrabána. Hitler se zdá být velkým učitelem. Dopadne-li vše dobře, bude možno býti o něm napsáno: vrátil rozum do mnohých hlav, kterých od počátku patřil. Jen v koutech kaváren sedí několik otrávených komunistických intelektuálů a tichounce nyní kritizují Stalina, sami sebe pokládajíce za jedině správné, nekompromisní, poslední komunisty...

A co komunistická strana? Zda bylo možno, aby taková a silná strana chovala se tvář v tvář skutečnému nebezpečí tak dětinsky? Neuvěřitelně dlouho čelila nebezpečí hitlerovské války prostíčkým tvrzením, že »dělnictvo si války nepřejí«. Její obtíž spočívala v tom, že se nemohla dost rychle zbavit ideologie a terminologie, na něž si zvykla užívajíc jich skoro celých patnáct let. Tak tedy zněla i pro Hitlerové uchvášení moci komunistická gramofonová deska stejné: není rozdíl mezi válkou obrannou a útočnou; doku je na světě kapitalismus, jest každá válka útočná; hitlerovské Německo a demokratické Československo jsou stejné imperialistické lupiči; Československo se třese v lupičské psychose.

(Prosinec.)

Za revoluce 1848 vytrvale Marx a Engels v »Neue Rheinische Zeitung« velebili Němce, Mašary a Poláky, prohlášeje ostatní středoevropské národy za tříš dějin, než nežálež. »Kde bylo třeba zachránit vývoj«, psali, »tam mělo záležet na několika dávno rozpadlých, bezmocných národnostech, jako jsou rakouští Slované? Kde jde o existenci o volné používání všech pomocných pramenů velkých ná-

rodů, tam přece nebude rozhodovat taková sentimentalita! Nuže, zdá se, že komunistická internacionála se stává sentimentální. Pro malé slovanské národy neměli Marx a Engels než hrozby: »Za tuto zbabělou, podlou zradu revoluce se jednou Slovanům krvavě pomstíme. Čechům a Charvátům a Rusům je zajištěna nenávisť celé Evropy a nejkrvavější válka celého západu proti nim. Žádné poukazy na neurčitou demokratickou budoucnost těchto zemí nás nezadrží: vyhlazovací boj a bezohledný terorismus — nikoliv v zájmu Německa, nýbrž v zájmu revoluce! Mezi všemi národy a národů Rakouska jsou pouze tři, které byly nositeli pokroku, které aktivně zasahovaly do dějin, které ještě dnes jsou životaschopné: Němci, Poláci a Maďaři. Nejbližším posláním všech ostatních kmenů jest zánik v revoluční bouři světové. — Jestliže nikoliv také po jiných stránkách, tedy po této marxismus zcela určitě zastaral. Podivnou náhodou právě ty tři národy, které Marx vynášel, pokládá nyní komunistická internacionála za největší nepřátele pokroku: Němce, Maďary a Poláky. A slibuje hájit proti nim onu tehdejší tříšť světových dějin, pro niž měl Marx jen opovržení. Důkladná to historická změna! Role ve hře světového pokroku přešly z rukou do rukou. Češi, Slováci a jiní malí slovanští národové prokázali, že učinili dobře, když nezašli. Zcela na jiných národech než r. 1848 jest, aby »zachraňovaly evropský vývoj«. »Poukazy na neurčitou demokratickou budoucnost« se změnily v zcela určitou demokratickou skutečnost. Není na Češích, aby se omlouvali.

Kdo čte Marxe, nemůže nepozorovat, jak on jen těch národů si vážil, kteří dovedly si hájit svou svobodu a »aktivně zasahovat do dějin«. A když my, cítilce nebezpečí, jsme připravovali prostředky obrany, dostávali jsme za to od marxistů nesnesitelně dlouho vynadáno. Nežije vždy v marxistech duch Marxův.

(P r o s i n e c.)

1936.

Známkou politické netalentovanosti by bylo, kdybychom se tvářili v tvář zahraničnímu nebezpečí drásali a rvali mezi sebou, kdybychom se rozštěpili na dvě nesmiřitelné se potírající fronty, třeba na levici a na pravici, jak se to teď s opílou ve světě dělá, a kdybychom tím vším způsobem vytvořili u sebe stav zmatku, ve kterém bychom byli lákavým předmětem útoku. Ani u nás neschází lidí, kteří po ničem jiném netouží tolik, jako po důkladném vnitřním boji. Jsou však drženi v ústraní silou rozvázné většiny. (L e d e n.)

I když to někoho dráždí, nedovolíme zatemňovat tu okolnost, že demokratická linie zvítězila. Ve věcech obrany demokracie, obrany státu obrátili komunisté na celé čáře od loňského léta. Odpusťte tedy, že jsme měli pravdu. Dnes se ovšem snadno praví, že, má-li volit pokrokový člověk mezi fašismem a buržoasní demokracií, rozhodně se »bez mučení« pro demokracii. Ale ani to není pravda, že bez mučení. Tak lehce to u některých nadpokrokových lidí nešlo. Bylo třeba, aby hitlerovský režim po dva roky po-dával vybrané ukázky mučení politických odpůrců, bylo třeba právě těch silných a černých dojmů, než se komunisté rozmysleli, než uznali, že demokracie jest přece něco jiného než fašismus. Jemnější nervy by na to byly přišly dávno. (L e d e n.)

Ať je zásada sjednocení národa otřelá nebo není, my opravdu potřebujeme se co nejvíce sjednotit, dokud trvá tak velké vnější nebezpečí. Je-li nějaká zásada otřelá, nemusí být ještě nesprávná. Národ v nebezpečí nemůže dělat politiku pro nesvorné a nestálé lidi, kteří si přejí novot. Chceme dávat praktické a prospěšné rady v politice, aby jednající lidé se jimi mohli řídit. Postavíme-li se na stanovisko praktické, nemůžeme opovrhovat starou zásadou jednoty národa v nebezpečí. Nebojte se, nikdo nechce dělat s katolíky takové kompromisy, které by zahubily pokrokovost. Hledá se jen nová taktika pokrokovosti, vhodná pro tuto obtížnou dobu. Chceme, aby pro udržení demokracie byli přijati všichni spojenci, kteří se vyskytnou, tedy i katolíci, a aby se už předem pracovalo k tomu, aby se mohli vyskytnout. Nikoho nenutíme, aby věřil v Pannu Marii. Jen nechte svou nevěreckou hlavu hrdě vztyčenu, jako i my ji necháme. Ale mějte tolik politického talentu, abyste k obraně demokracie neuzívali prostředků dětinských nebo nedostatečných a abyste poznali, kdy je pro určité cíle možno a třeba nalézt spojence. (L e d e n.)

Začátkem r. 1935 ještě plně zněl v komunistickém tisku starý názor na demokracii: demokracie se v postatě neliší od fašismu; nejlepší způsob boje proti fašismu je boj proti buržoasii ve vlastní zemi. »Tvorba« ještě psala: »protifašistický boj nemůže být ospravedlněn válkou«. Pomyšlení na boj národní armády proti zahraničnímu fašistickému útoku se tenkrát ještě zavrhuje. Tehdy se ještě hlásala jako jediný prostředek proti fašismu revoluční akce proletariátu. O demokratické spojení se nestálo. O národní solidaritě proti zahraničnímu nebezpečí nechtěli tehdy komunisté ani slyšet. Kdyby byl kdo komunistům na začátku r. 1935 pro-koval, že na konci téhož roku odevzdají při prezidentské volbě své hlasy pro Beneše, byli by se mu nejspíš vysmáli. V lednu si »Tvorba« ještě s chutí tropila posměšky z toho, že dr. Beneš byl jmenován majorem v záloze. »Tvorba« psala: »Naše zraky jsou upřeny ne k zahraniční politice československé buržoasie, nýbrž k říšskoněmeckým dělníkům v podzemních organizacích... k mezinárodní solidaritě dělnictva«. Když potom Beneš zklamal komunistické očekávání a místo do náruče Hitlerovy se odebral do Moskvy, měl z toho, ku podivu, aspoň na pohled nejmenší radost právě komunisté. Komunistický orgán přinášel o této události zastrčené a suché zprávy. »Tvorba« psala: »Spojenectví imperialistů se Sověty se nejen může, ale konec konců musí obrátit v konflikt«.

V tom okamžiku jsme asi na onom bodě, kdy se chystá projevit změna. Fakta se nezadržitelně sypou na miskou vah. Jestli v červnu se »Tvorba« utěšovala tím, že smlouva Československa byla uzavřena se sovětským státem, ne s internacionálou, čímž asi mělo být naznačeno, že se to poměru našich komunistů k naší demokracii netýká. Ale už za týden nabízel týž časopis Benešovi pro jeho spolupráci se Sověty podporu »socialistického souručenství«, kterýžto činitel se ovšem do dnešního dne nezrodil. Památého dne 4. července byla v »Tvorbě« slova demokratická práva a napsána bez uvozovek! V srpnu mluvil Dimitrov, hrdina berlínského žhářského procesu: »Nyní mají masy dělnictva volit nikoliv mezi proletářskou diktaturou a měšťáckou demokracií, nýbrž mezi měšťáckou demokracií a fašismem«. Sotva dozněly hlasy autorit, rozvázaly se i jazyky našich komunistů. »Tvorba« napsala: »Československo, obklopené se všech stran fašistickými státy, je poslední zemí s demokratickým zřízením. Hrozí nebezpečí, že fašistická vlna zaplaví poslední zemi demokracie, poslední zbytek svobod středoevropských národů. Komunisté, vědomi si toho, jak mnoho znamená každý kus práv a svobody, dávají své síly na obranu demokracie. Je to nesporně nový poměr k měšťácké demokracii«. A dále: »je to nový poměr k Československé republice, daný novou situací. Komunisté tak opět navazují na nejlepší tradice českého národa, na hrdinnou a mocnou, svobodnou armádu husitů, na staré tradice svobody legionářských vojsk«. — Snad si čtenáři vzpomenou, jak se u komunistů psávalo o legionářích kdysi. (Ú n o r.)

Stalo se, že když se nyní komunističtí vůdcové vrátili z Moskvy, nemilosrdně zatratili zase tu praktickou politiku, kterou čeští komunisté doma v poslední době dělali a která vedla k naději v možnost spolupráce mezi demokracií a komunisty. Vrátili se vůdcové prohlásili, že tyto naděje byly nemístné a předčasné. A nyní celé vedení strany, poslanci a sekretáři musili se zase zřici politiky, kterou v poslední době prováděli, hledající sblížení se socialisty. Musili doznat, že chybili, musili několikrát za den sami sebe ztracovat; slušné vystoupení komunistických poslanců při volbě dra Beneše prezidentem bylo bez skrupulí vyhlášeno za politováníhodné nedopatření; psaní »Rudého práva« pro větší brannost čs. lidu a pro případnou obranu demokracie proti vnějšímu fašistickému nepříteli bylo zase prohlášeno za zločin na proletariátu, a hlavní pachatel byl vyhnán z redakce i ze strany. Těžko bychom v historii komunistického hnutí hledali analogii pro toto harakiri. Všichni nepřátelé sjednocení dělnictva si mohou oddechnout. Přirozeně, že z rozkolu profitovala jen reakce. Ne nadarmo byli nyní komunisté za nový obrat tak přívětivě posouzeni na pravici.

Usnesení VII. kongresu komunistické internacionály tedy nevyvedla naše komunisty z chaosu. Naopak zabředli ještě do větší politické a taktické zmatenosti. Nejsme filistři, abychom žádali po komunistech, aby nejprve odpřisáhli, že vlastně už nejsou komunisty. Co však neustaneme od nich

energicky vymáhat, je to, aby srozumitelněji řekli, co vlastně chtějí. Jsou-li pro tento stát a jeho historickou celistvost, nedílnost a suverenitu, jsou-li pro demokracii, ovšem opět pro československou demokracii, s jejími případnými nedostatky a chybami. A jestliže jsou, zda jsou též ochotní v boji dát vše, co od nich můžeme jako od občanů této země požadovat. (Březen.)

Napsali jsme: žádné Hitlerovy nabídky nás nemohou svést, abychom se vzdali obranného spolku s SSSR. »Rudému právu« se zlíbilo reprodukovat to svým čtenářům takto: napsali, že Československo musí dát přednost smlouvě s Třetí říší před paktem s SSSR. Jako někteří lidé se z tělesné slabosti potí, tak jiní snad z duchovní slabosti lžou. Nejen že jsme nezměnili svého názoru ve věci obranného spolku s Ruskem, zůstáváme dokonce pevně přesvědčeni, že jej nesmí změnit ani nikdo jiný, kdo 1. smýšlí dobře s tímto státem a klademe, jak se sluší, jeho bezpečnost nad všechny ohledy jiné, 2. kdo je dosti bystrý, aby postřehl, jak posloužit státnímu zájmu. Spolek s Ruskem jest nejen pro nás, ale i pro Francii nezbytností; podle toho, co o německé armádě víme, byli bychom proti ní i s Francií slabí; armáda Sovětského svazu je oním činitelem, který by pravděpodobně přišel válku rozhodl. Jak bychom se mohli nestarati, aby činitel tak mocný stál ve chvíli konfliktu na naší straně? Poněvadž věci takto stojí, není pro naše bezpečí skoro nic důležitějšího, než udržovat spolek s Ruskem. Kdyby nás někdo pohnul k rozvázání toho spolku, pak by nepochybně poškodil náš stát tak, jak by to žádná velezrada nedokázala. (Duben.)

Volby v Německu 1930 přinesly částečné úspěchy komunistům, ale Hitler vyrostl z malé frakce ve velkou stranu. Němečtí komunisté se radovali z přírůstku poslaneckých mandátů: kdo trpí hluchotou, signálů neslyší. Krise rostla, pro Kominternu vyvstávala v plné šíři otázka: co teď v Německu? Poněvadž to nebylo možno s plnou jistotou zodpovědět, nechalo se vše vůli boží, sociálfašisté zůstali dál největším trídlným nepřítelem dělnictva, a němečtí komunisté dělali s Hitlerovými fašisty plebiscit v Prusku, který měl svrhnout sociálfašismus. Konečně, pět minut před dvanáctou, dala Kominternu telegrafický povel k spojení se sociální demokracií na obranu demokracie. Ale promeškaný čas nelze dohonit ani telegraficky. Německý proletariát byl poražen bez boje, a s ním si lehla do hrobu i měšťácká demokracie. Ale pak jsme se dočetli, že taktika komunistů v Německu byla správná. Cíli správnou taktikou dojdeš k vítězství fašismu. Ano, ale za to mohli zlí sociálfašisté, kteří nechtěli jít s námi, přes to, že jsme je do poslední chvíle označovali za největšího nepřítele proletariátu. A ostatně fašismus prý jen pomůže sjednocení dělnických sil, urychlí revoluční zrání v Evropě.

Nechce-li dnes Kominternu vrhnout celou Evropu v náruč fašismu a dát i existenci Sovětského svazu v sázku, musí ve všech zemích, kde se dosud drží měšťácká demokracie, držet všemi silami tuto demokracii. Jest to překerní situace, ale není jiná. (Srpen.)

Od r. 1922 vládne fašismus v Itálii, od prvních chvil po válce zápasí německá demokracie s reakcí — nepočítajíc ani řadu zemí menších — od r. 1933 panuje nacismus v Berlíně, a komunisté stále ještě se nemohou vymanit ze starého zaměření: stále hlásají, že je nutno porazit buržoasní demokracii i fašismus zároveň. Prakticky to dopadá tak, že bojují proti demokratům, proti socialistům, a tak nepřímou pomáhají fašistům. Teprve r. 1934 mohlo mezi nimi zablakot světelko rozumu. Socialisté ovšem zachovávají ke komunistickým nabídkám rezervu. Vidí, že komunisté budou potřebovat ještě nějakého času, aby se upevnili ve svých dobrých předsevzetích a aby to domyslili i do politických důsledků. Stát se demokratem neznamena jen slavit státní svátek, nýbrž dělat také bez postranních výhrad demokratickou politiku. K tomu komunisté zřejmě ještě nedozráli. (Říjen.)

(Příště dokončení.)

Ferdinand Peroutka

Politika zespolu

Vážený pane redaktore!

Byl jsem odběratelem a čtenářem Vaší Přítomnosti mnoho let před válkou až do jejího zastavení. Mám tedy tak trochu právo obrátit se k Vám jako ke známému se svými názory. Nevím, odkud čerpáte své všechny politické, kulturní a ostatní poznatky a na jakých podkladech budujete svá creda. Chci vyjádřit dotaz, zda se stýkáte také s těmi »obyčejnými« lidmi, kteří zcela primitivně procházejí životem, bez velikých filosofii a skrupulí, s takovými řemeslníky, malými úředníky, zřízcí a dělníky (vím, že jste poznal i jisté za války život v jeho nejpřimitivnější a nejhruznější podobě, to však nebyl život normální, jaký mám na mysli). Ovšem nestěží stýkati se s nimi povrchně, je nutno aspoň občas prožívat i jejich práci a ostatních podmínek, co prožívají oni. Já jako malý obchodník, živnostník a rolník v jedné osobě, který je nucen zabývat se denně a denně problémy všedního života, mohu s těto stránky posouditi ducha a touhy těchto lidí bezprostředně a vidím jasné příčiny i následky těch různých hnutí.

Dostávám se tak k otázce levice a hlavně strany komunistické, která se v posledních dnech či měsících stává takovým problémem, takovým mementem Vašich úvah i článků Vašich spolupracovníků. Závodní rady, ÚRO, násilnosti, protiprávní jednání, komunismus vyhrožující a zapáchající nacismem. Zúčastnil jsem se u nás v Hlinsku několika politických předvolebních schůzí. Za stranu lidovou byl zde dr. Ivo Ducháček s poslancem Nermutem. Schůze probíhala ve slušné formě. dr. Ducháček dovedl se svým úsměvem a sympatickým přednesem vytvořiti zcela příjemné prostředí, řečníci zdůraznili význam soukromého majetku, který hájili, při tom zpestřila program debata. Za národní socialisty měli jsme v našem městě dr. Petra Zenkla, který mluvil také věcně a slušně — jen úvod a zakončení (na které neměl řečník vlivu), vypadalo pozérsky a theatrálně — vítání s divkami v národních krojích, kytky a recitace a loučení se zpěvem národní hymny. Konečně do třetice jsme zde měli předsedu zemského národního výboru L. Kopřivu za komunisty — mluvil také naprosto věcně, bez jakýchkoli výpadů nebo útoků na jiné politické strany — zase si ovšem hájil svou doktrínu, jen trochu suchopárně. Sociální demokraté nám svého hlavního řečníka teprve asi přivezou, ale dá se očekávat, že bude také slušný a že v principu nebude důvodu, proč by slušný člověk také s ním nesouhlasil.

Je tedy viděti, že všichni mají stejný cíl — všichni chtějí, abychom byli bezpeční a vedlo se nám dobře. Jenom cesty mají různé a proto každý chce získati co nejvíce moci. Ti, co nějakou už mají, hájí své posice, svůj soukromý majetek, své právo. Ti, kteří mají málo nebo nic, musí užívat cest jiných, to dosavadní právo jim není tak svaté. Stačí podivati se po návštěvnicích takové komunistické schůze, aby člověk v tváři většiny z nich poznal, co potřebují — tváře vpadlé, zrozením i životem ve své čistotě poškozené, ruce, ty ruce! zničené (jestli taková ruka slouží ke cti svému majiteli, rozhodně neslouží ke cti lidské nebo národní společnosti). Není vůbec potřebí, aby člověk musel studovat filosofii marxismu, dialektického nebo historického materialismu, aby si uvědomil, že právo, štěstí a bohatství kulturního života nebudeme mít zabezpečeny tak dlouho, dožud energeticky nevyvymýtíme z národa a Evropy bídu a hrubou dřinu, která deformuje lidi tělesně i duševně.

A k tomu je jen jedna cesta: společná, doctivá práce všech, avšak skutečná práce. To nás musí donutit k tomu, abychom přemýšlením a vysnělejší technikou odstranili tu hrubou, člověka ponižující práci.

Na druhé straně musíme dáti každému nově narozenému příslušníku našeho národa tolik péče, co je jen možno, aby nám vyrostl národ zdravý, tělesně i duševně nepokřivený. Nechť každé z těchto dětí má právo na silné, zdravé tělo. Budou pak všichni v našem národě zdraví i duševně tak, aby mohli vstoupit do vysoké školy. Vy, pane redaktore, si dovedete již asi představit, jak úžasné to musí být utrpení pro takového dělníka, který denně a po celý život třeba skládá uhlí nebo kope hlínu. Člověku tělesná práce nevádí (může být dokonce jako změna zcela příjemnou, zvláště idejí o čistou práci, jako je se-

čení sen — viz Tolstého v Anně Karenině, dělají ji však stále, býti po celý život plný špíny a nemít možnost řádit se jako rovný s rovným k tomu, jehož práce je vlastně jen zábavou, zvláště při krásném společenském postavení, které dělníkovi je navždy nepřístupno — to je tragické pomýšlení.

Proto »proletariát« nemá rád »inteligenci«. Nestačí k rovnosti lidí, aby všichni měli stejné příjmy. K pocitu úplné rovnosti je zapotřebí, aby oba měli možnost stejného vzdělání. Musí si býti rovni povinnostmi i právy — prací i možnostmi vzdělání i možnostmi společenskými. Teprve pak může přijít diferenciací, ušlechtilé zápolení v myšlenkách i pracovním souborů.

Tedy stejný blahobyt hmotný, rovnost tělesné i duševní kultury. Zestátnění rozumu nemůžeme ovšem provést, avšak zestátnění těchto podmínek zdravého rozumu je naší povinností.

Představte si, pane redaktore, kolika debat, kolika článků, co schůzování bychom byli ušetřeni, kdyby nám tyto základní věci lidské společnosti byly samozřejmými, kdybychom pochopili, že jediné východisko z této na pohled tak spletité situace je syntéza ruského socialismu a idealismu s americkou technikou a výkonem. Budeme pak všichni šťastni!

Zatím, jsem sám, jako samostatný obchodník a podnikatel, obdivovatelem Ameriky. Jako člověk a Čech však vidím větší právo na straně druhé a ačkoli jsem dosud politicky neorganizován, musím se klonit, chci-li být poctivým a důsledným, na stranu komunistů. Ano, to je právě kámen úrazu: dali jsme se na cestu socialisace — která je určitě v principu spravedlivější než cesta liberalismu — avšak děláme ji dosud polovičatě. Vystávají nám pak problémy, jako neřešitelný — hez poctivé součinnosti všech — problém »pracovní morálky«. Prvním předpokladem k tomu je stejná základní odměna za jakoukoliv pracovní činnost a zvýšení mzdy jen na základě zvýšené snahy, zvýšené výkonnosti.

Je tedy nutno dívat se na různé podniky komunistů jako na акты sebeobranu a акты, vyvěrající z touhy i snahy po pravdě a spravedlnosti. Každý ten dělník, kydající třeba denně hnůj od svěřených mu krav a zapáchající, má základní inteligenci a cit pro spravedlnost a krásu stejně, jako universitní profesor. Vždyť je to mnohdy táta a syn.

Přeji Vám, vážený pane redaktore, mnoho zdraví a síly k úspěšnému dalšímu boji za české ideály, jejichž brzké uskutečnění nechť postaví náš národ na prvé místo ve světě.

Váš oddaný

František Prokšik,
majitel zasilatelství
a obchodu s uhlím a dřívím.

listárna redakce

K. D., Praha. Myslíte-li, že jakýmkoliv způsobem budeme schvalovat nebo podporovat nebo vyvolávat antisemitismus, obrátil jste se na falešnou adresu.

Smišená manželství. Máte od r. 1936 známost se sudetskou Němkyní a rozmyšlíte si, máte-li si ji vzít. Ona je ovšem nespokojena a rozhořčena Vaším váháním, a ačkoli je osvědčená anti-fašistka, chce nyní raději dobrovolně odjet s ostatními Němci, poněvadž už od Vás nic neočekává. A Vy chcete, abychom Vám poradili, máte-li se s ní oženit. Máte strach, že byste byl »vyřazen z české společnosti, ačkoli ona mluví perfektně česky a absolvovala českou obchodní akademii; otázka smíšených manželství a jejich osud není rozhodnut...« Odpusťte, ale neodvážíme se Vám poradit. S jakousi nadějí, že prokážete něco dobrého, lze radit jen lidem, jejichž povahu znáte, poněvadž výsledek vědy záleží na součtu skutečnost + povaha. Co je pro jednoho med, je pro druhého jed. Vnitřně se spíše kloníme na stranu lidí, kteří jdou za svým vnitřním hlasem a za svým citem. Tu je ovšem třeba, aby cit byl tak silný, aby pomáhal přemáhat překážky a snášel obtíže. Byli muži, kteří si i za protektorátu vzali Židovky, aby je zachránili. Skláníme se uctivě před těmito muži. Jestliže ovšem cit sám je slabý, pak člověk stále bude jen cítit obtíže a nepřijemnosti, které si připravil, pak bude mít více na paměti svou obět než svou lásku, a pak je lépe do takového manželství nejít, neboť na konec připravíte svému partnerovi svou rozmrzelost jen utrpení. Záležejí tedy na tom, jaký jste: dosti silný cit mnoho dovede překonat. — Je pravda, že osud smíšených man-

želství není dosud rozhodnut, ačkoli jistě by již měl být rozhodnut, aby tisíce lidí se nemusilo potáčet v trapné nejistotě. Ale snad mají pravdu referenti, když Vám říkájí: »Počkejte až po volbách, ono se to usadí...« Opravdu čekáme, že mnoho věcí bude věcně řešeno až po volbách, až strany nebudou považovat za svou hlavní povinnost shánět hlasy.

Administrace »Dneška« lituje, že nemůže vyhovět všem objednávkám a urgencím. Není to její vinou. Dělá, co může, aby vyhověla poptávce v mezích omezeného počtu výtisků, který nám byl povolen. Snad po volbách, až politické strany přestanou konsumovat vlaky papíru na volební agitaci, bude možno stanovit náklad »Dneška« ne podle uvážení úřadu, nýbrž podle toho, kolik lidí jej chce číst — což se zdá nejpřirozenějším měřítkem v zemi svobody tisku a svobody čtenáře.

Polemiky. Ptáte se, proč neodpovídáme na články a poznámky v určitém časopise, které se nás týkají. Upozorňujete, že tento časopis si téměř zařídil pro nás už pravidelnou rubriku. Ne, nebudeme polemisovat. Ovšem, kdysi jsme často polemisovali s tímto listem, ale lidé, kteří jej tehdy psali, jsou buď mrtví nebo ve vyhnanství, a nevyplácí se debatovat s epigony. Radost z polemiky má vztah k formátu odpůrce. Za druhé jsme už několikrát vyjádřili přesvědčení, že v této době je třeba polemiky spíše omezovat, poněvadž jaký už politický a žurnalistický svět je, polemika vždy probudí mnoho zle krve, vždy podráždí hrdost a podrážděná hrdost tropívá rozčilené nesmysly. Polemika obyčejně reze hlže negativní city. Toho nám není třeba nyní, kdy je nám naopak nalézt cestu k sobě navzájem a dohodnouti se o základních věcech. Za třetí nebudeme nikdy polemisovat s těmi, kdo podle našeho úsudku vědomě tvrdí nepravdu. Tu předem je vyloučen přirozený účel každé debaty: společným úsilím dobrat se pravdy. V posledním čísle uveřejnili jsme několik úryvků z Turgeněnových »Básní v prose«. V jednom nich stojí: Polemisuj s tím, kdo je moudřejší tebe; polemisuj s tím, kdo má tolik rozumu jako ty; polemisuj třeba i s hlupákem — ze všeho něco vyjde: jen nepolemisuj s Vladimírem Stasovem. Ani my nebudeme polemisovat s Vladimírem Stasovem.

Dopisy K. Čapkovi. V 1. čísle »Dneška« uveřejnili jsme několik anonymních dopisů na ukázkou, v jakém ovzduší uplynuly poslední týdny Čapkova života. Mnoho čtenářů nad tím vyjádřilo politování: raději iste neměli ukazovat, kolik hnusu bývá v našem veřejném životě; je nám to líto; neměli iste vzbuzovat náš litost. — S tím nemůžeme souhlasit. Je vždy třeba vědět, v čem žijeme, i když se nad tím utlочиštější duše zardívají. Jen si ráče přičichnout ke všem koutům našeho veřejného života. Jestliže veřejní činitelé musejí být schopni takové dopisy dostávat a vydržet to, vy musíte být aspoň schopni o tom vědět. Ještě není všem dnům konec. Ještě dostávají — nebo budou dostávat — politické podobné dopisy.

»Dnešek« a komunisté. Nejsíte spokojeni s tím, že v »Dnešku« popřáváme tolik místa komunistickým projevům a dopisům, pravíte, že ve skutečnosti »Dnešek« píše z poloviny komunisté, že se tak dostávají i do kruhů, do nichž by se jinak nikdy nedostali, a ptáte se, je-li »Dnešek« komunistický orgán, když tak propaguje komunistickou ideologii. Ovšem, že »Dnešek« není komunistický orgán, ale chtěl by být orgánem těch lidí, kteří nečelí argumentům tím způsobem, že se jim vyhýbají, zavírají nad nimi oči a raději je neslyší. »Dnešek« není vosk, jež by si úzkostliví demokraté mohli vepnat do uší. Nepovažujeme za své právo potlačít argument, je-li nám podán, a považovali bychom se za zbabělce a za lidi slabých argumentů vlastních, kdybychom tak činili. Buď naše přesvědčení snese i přival argumentů z jiného tábora a dovede se s nimi vyrovnat, nebo je slabé a může se mu dařit jen v nějakém skleníku. To je nejlepší, co můžete podniknout: vystavit své přesvědčení ostrému větru argumentů se všech stran a zocelit, otužit se. Ostatně myslíte, že zbavíte argument síly, jestliže jej potlačíte na tom místě, na které dosáhnete? Bude, je-li v něm nějaká síla, působit jinde, kolem vás, vám za zády, a jednoho dne na vás padnou jeho účinky. Je proto lépe vyrovnávat se s argumenty přímo: i vám, i síle vašeho přesvědčení to prospěje. Nikdo nemá být ve svém smýšlení tak slabý, že se bojí slyšet protivníkovy důvody. Podaří-li se nám učinit z »Dneška« platformu, kde by komunisté a nekomunisté věcně debatovali o svých přesvědčeních, budeme mít dojem, že jsme dosti učinili. Jestliže pak komunisté více dopisují do »Dneška« než ostatní, kdo za to může? Zdá se to být tím, že komunisté více theoreticky pracují než ostatní. Je-li tomu tak, musíme přijmout následky tohoto faktu.

Otázka humoru. Myslíme, že máme smysl pro humor — ale jen pro dobrý humor.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Se střešičkem pružné tanečnice špička věže k mrakům vylétla, a když kaštan rozvítěl své střeše,

oděla se Praha do světa; zajištěný smaragdové věnce, čekající, až v ty močály vejde měsíc, aby počaly skřehotati řáby na měděnce.

Stůj a stůj, můj sladký okamžiku, chtěl bych znít jak vzpomínka a smích a pak obléct se do hadříků na pádla per a zmizet ve větvích. Zelený stromů úzce objímá hrád, před oknem, jež skryto ve květu,

že se pták tam sotva zachytí, než se spustí v šero pražských zahrad.

Z právě vyšlé básnické knihy Jarosl. Seiferta »Světlem oděná«.

Ernest Hemingway, americký socialistický spisovatel, autor románu „Komu zvoní hrana“, který vyjde v nakladatelství Fr. Borový zkrátko v českém překladu, se narodil roku 1898 v Oak Parku blízko Chicaga jako syn venkovského lékaře. Jeho neklidná, odvážná povaha, plná vášnivě touhy po všem novém a nepoznaném předurčila ho k postřehům, až pohádkově dobrodružnému životu, v němž nechýbí ani lov medvědů a lvů. A v těsné souvislosti s prudkými zážitky se rodí jeho literární díla, plná ohně a temperamentu i přímého, bezprostředního a hlubokého pohledu na život.

Ve francouzském literárním časopisu „La gazette des lettres“ věnuje Gilbert Sigaux Hemingwayovi a jeho dílu podrobný článek, z něhož vyjímáme několik střípků, pro Hemingwayovu tvorbu nejcharakterističtějších.

Mezi osobními zkušenostmi Hemingwayovými, udivujícími svým bohatstvím a svou rozmanitostí, a jeho dílem je přímá souvislost; jedno poskytuje látku druhému. „Čeký problém“ děje se na poslední stránce knihy „Smrt odpoledne“, je... vidět, slyšet a chápat; a psát, až když něco víme a ne dříve. Nechte ty, kdo chtějí spasit svět, jestliže vy sami můžete dosáhnout toho, abyste jej viděli jasně a v jeho úhrnlosti. Pak každý detail, který vyjadříte, bude představovat celek,

Žádný člověk není ostrov, sám o sobě celistvý, každý tvoří kus pevniny, část souše. A když moře smyje hroudu pobřeží, zmenší se Evropa, právě tak, jako by zmizel poloostrov nebo dvorec Tvého přítele nebo Tvůj dvorec. Smrt každého člověka mne umenší, neboť jsem část lidstva. A proto se nikdy nemusíš ptát, komu zvoní hrana. Tobě zvoní.

JOHN DONNE

Motto Hemingwayova románu »Komu zvoní hrana«.

vyjádříte-li jej pravdivě. Naším úkolem je pracovat a učit se vyjadřovat.

Hemingway žije na srdci vnějšího světa, smím-li tak říci. Přímá, registruje. Především a s neúnnavností a přesností stroje vidí, cítí a chápe. To, čím jeho smysly pronikly, vzbudí jeho prudké, intenzivní umění k novému životu bez obcházek a bez oparu, který zastírá průhlednost.

Pro Hemingwaye je člověk, který miluje nebezpečí a odvahy, člověk, který je dokonalý a jde až na hranici svých možností, vždycky nejkrásnějším námětem. Mnoho končin světa je obsaženo v Hemingwayových knihách, ale jako pozadí: ústřední postavou je člověk.

Mluví vždy jasně. Ale pod zdáním téměř úplného cynismu, za syrovými slovy — nikdy se nevyhýbá slovům, jichž je potřeba, aby čtenář viděl a porozuměl — je v něm mužská zdrženlivost a stud. A nejlepší příklad tohoto studu (který znovu opakují, nemá nic společného se slovy) je ctnost duše, nezávislá na jakékoli víře, která vyznačuje z Roberta Jordana v knize „Komu zvoní hrana“: ctnost až do smrti nejen přijímané, ale vyvolené a přinásané svobodně, tak jak se přináší obětí, za lidskou věc.

Zájem o českou knihu v Norsku stále vzrůstá. Nakladatelství Grundt Tanum vydá v nejbližší době sebrané spisy Karla Čapka. V nakladatelství Dreyer budou vydány Čapkovy »Hovory s T. G. M« a »První parta«. Karel Čapek je v Norsku nejoblíbenějším českým autorem a velký zájem se projevuje také o tvorbu Josefa Čapka.

Řeč je sama duše a kultura národa. Její zručnost a melodie dává svědectví o poetických radostech kmene; její skladba a čistota projevuje tajemné zákanu myšlení; její přesnost a logičnost udává míru rozumových darů národa. Tam, kde skřípá a vrže řeč, skřípá a hraje něco v hlubokém bytí lidu; každá nechutnost a jalovost řeči, každá fráze a ošumelost je symptomem něčeho zkaženého v kolektivním životě. Myšlenky jsou naše, ale řeč patří národu. Každá korvoce jazyka porušuje národní vědomí. Zdokonaluje-li se národ, musí se zdokonalovat i jazyk; neboť je živý a vyvíjí se s námi všemi, stále nesen výškou duševního napětí národního.

Karel Čapek: Marsyas, čili na okraj literatury.

Pořadatel Čapkových spisů dr. Miroslav Halík připravil obsáhnou bibliografii pod názvem Tvorba Karla Čapka, jež přesně zaznamenává všechna vydání Čapkových knih, všechny jeho jednotlivé časopisecké práce od prvního vystoupení v Studentském časopise roku 1904 až do smrti. Bibliografie zapisuje i polemické články k jednotlivým Čapkovým příspěvkům, uvádím knižní i časopiseckou literaturu o díle spisovatelově a bohatý výběr všech základních kritik a důležitých referátů o jednotlivých jeho knihách.

Nové dvojčíslo Kritického měsíčníku, zahájené básněmi Rajský pastel od Frant. Hrubína a Doznání od Jaroslava Bednáře, přináší další

pojednáním o naší moderní socialistické tradici od Václava Černého, slovenský článek Andreje Mráze o výhledoch československé kulturní spolupráce a zajímavou kritickou statí Karla Růžičky nazvanou Na okraj Čapkovy »Knihy apokryfů«. Číslo je doplněno kritickými posudky nových knih z pera Bohumila Polana, Jana Linharta, J. Novotného a Josefa Dostála a poznámkami kulturními a politickými.

Před několika týdny vydalo nakladatelství Fr. Borový cyklus 12 kreseb známé malířky a grafičky Toyen, nazvaný Střelnice. Jsou to kresby, vyjadřující vášnivý protest proti válce a proti jejím krutostem, měnicím kouzelnou, pokojnou krásu v přišerné hromady trosek. Pro vysokou uměleckou hodnotu je Střelnice doprovozená krásnou předmlouvou Karla Teigehe a s úvodní básní Jindřicha Heislera, jedním z nejicennějších děl válečných let, jejichž je nejmýmuvnějším svědectvím. Zkrátko vyjdou tyto kresby v omezeném nákladu na krásném kladivkovém papíře, autorkou ručně kolorované, čímž se jejich umělecká cena znásobila. Toyen je mistr barvy a dovede svými jemnými barevnými tóny ještě podtrhnout snovou neskutečnost svých kreseb.

Cenové nůžky, obvyklé označení nestejného vývoje cen v různých hosp. odvětvích vyjadřovaných cenovými indexy. Zprav. se tím míní poměr cen výrobků a plodin zemědělných k cenám průmyslovým. Klesají-li indexy cen zeměd. a průmyslové se nemění n. při tom stoupají, říká se, že cenové nůžky se rozvírají, blíží-li se zase obě řady k sobě buď vzrůstem indexů zeměděl. nebo poklesem průmyslových, cenové nůžky se zavírají.

Heslo z Příručného slovníku politického a hospodářského od Dra Jaroslava Kaláčka.

Renesanční pánský pokoj, bohatý, mohu dodat se zárukou. Zn. „Výrobce“.

DR. EDVARD BENEŠ

ŠEST LET EXILU

A DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

KNIHA TATO JE NÁM OBZVLÁŠTĚ DRAHÁ jak pro svůj obsah, tak pro poměry, za kterých vznikla a ve kterých jsme v rozhlasu o jejím obsahu slyšeli. Je v ní kus našich dějin, a to léta nejtěžší, léta 1938—45, která shrnují všechnu tragiku, všechno utrpení a zklamání bolestmi zkrušeného národa. Je v ní však také naděje a víra ve vítězství pravdy a práva a konečně i toto vítězství samo.

Jsou to řeči a projevy Edvarda Beneše, jimž jsme za války s nebezpečím života naslouchali. Posilovaly nás v temných dobách, podpíraly nás, když hrozil zánik, ukazovaly cestu, která jediná vedla k vítězství. Tento soubor není jen jedinečným dokumentem historického vývoje let 1938—45, ale i dokladem presidentovy věrnosti sobě samému, svým zásadám, svému přesvědčení, svému mravnímu světovému názoru.

Kčs 130.—

IV. vydání v druhé polovině května u všech dobrých knihkupců

VYDAL ORBIS PRAHA • U KNIHKUPCŮ

Nejvýznamnější kniha jara

Dr EDVARD BENEŠ

DEMOKRACIE DNES A ZÍTRA

Všemi očekávaná kniha, v níž se řeší všechny obtíže nové lidové demokracie.

•

Kniha má 360 stran, je vytištěna na krásném papíře, s obálkou Františka Tichého a s portrétem autorovým z Aston Abbotts.

•

Cena brožovaného výtisku 126 Kčs.

U všech knihkupců nebo
v nakladatelství

PRAHA II, DITTRICHOVA ULICE 13

HLAVU VZHŮRU

A S CHUTÍ DO DÍLA.

Republika potřebuje nadšené hrdiny práce.

Naši spolupracovníci neustavne vyrábějí obuv a punčochy pro všechny občany.

5. - 9. květen 1945

VLADIMÍR KOUCKÝ:

ILLEGÁLNÍ KSČ A PRAŽSKÉ POVSTÁNÍ

Autor skutečně povolany (člen ilegálního ÚV KSČ) zpracoval téma sice jen podrobným vyprávěním suchých fakt, ale tím dramatičtější je účinek tohoto díla, jež vyjde v nejbližších dnech.

VOJSLAV KREJČÍ:

PRAHA, MĚSTO BARIKÁD

(8 obrazových příloh) 15 Kčs

Průvodce revoluční Prahou, zavádějící nás v místa, jimž květnová revoluce dodala nového významu.

U všech knihkupců

nebo přímo v nakladatelství

PRAHA II, NA FLORENCI 13

